

Rahvaste enesemääramise õigus

NIKOLAI MAIM

Transkriptsioon: Kerli Kraus

/1./¹

29. nov. 1943

Rahvaste enesemääramise õigus.

1940/41 aa. E[estis] asetleidnud poliitiliste sündmuste ja nende taustal antud aktide kohta võib tarbekorral väita, et välispoliitiliste tingimuste kõrval ka E[esti] sisepoliitiline olukord omas arenemises pidi viima nendeni, et 1940/41 aa. sündmustega on E[esti] poliitilist saatust arvata otsustatuks. See oleks teatud ajalooline-filosoofiline vaatekoht, mis siiski midagi ei kinnita lõplikult, kuid ehk ainult seletab, kuidas nimetatud sündmused ja aktid osutusid poliitiliselt võimalikkudeks. Lahtiseks jääb ometi küsimus nende aktide juhuslikkuse kohta ning igatahes millegiga pole tõendada, et nad E[esti] avaliku korra jaoks omavad põhjapanevat tähtsust, mispärast see kord tuleks õiguslikult nende peal üles ehitada. See näide pole paikapidav, sest põhjendatud on küsimus, kas 1940/41 aa. sündmused ja aktid leidsid aset E[esti] omal tahtel ja tema enese pärast, nii et neid akte tohib hinnata E[esti] enese tahteavaldustena, mis teda seovad õiguslikult tuleviku suhtes. Kas pole siis tõepoolest NSVL-u poolt poliitiliste eesmärkide saavutamiseks ära kasutatud tolleaegset välist konjunktuuri, et sundida E[estit], NSVL-du huvides, otsustama samme ja akte, mida E[esti] ise poleks enese huvides kunagi ette võtnud? On see nii, siis seisab nende aktide taga puhas vägivald, ja nende läbi E[esti] taotletud avalik kord pole muud kui tegelik võimukord, mis püsib nii kaua, kuni oli väliseid poliitilisi jõude teda kandmas.

---

¹ Kaldkriipudes esitatud numbrid tähistavad leheküljenumbreid käsikirjas. Autoril on need punktiga järjenumbrina ja nõnda on need ka siin edasi antud. [Toim.]

Sellepärast 1940/41 aa. ei rajatud E[estis] kindla õigusliku alusega õiguskorda, millise põhjal siin elu ja kord edaspidi kujundatud oleksid; nagu iga ühiseluline kujund, suur ja väike, ka Eesti vajab õiguskorda, ometi ei saabu see lihtsa võimukorra väljakuulutamise teel õiguskorraks, vaid vägivald kestab endiselt edasi.

Mis on E[esti]? Kas E[esti] väärib sarnast õigusetä seisukorda? E[esti] pole juhuslik möödud ühiseluline kujund, vaid tema kandejõuks on põline rahvas, kellel on ühiselus omad teened ja saavutised, mis väärivad hinnangut ja säilimist. See rahvas asub omal maal, mida ta harib juba tuhandete aastate jooksul ja kasutab looduse poolt temale määratud annina, mida ta pole /2./ kellegi käest võtnud vägivaldaga ülekohtusel viisil. E[esti] rahvas on küll arvult väike, nagu ta maagi on väike, aga tema suudab ise valmis saada oma vajaduste ja eesmärkidega, nagu seda tõendab tema 20-ne aastane arenev elu E[esti] V[abariigi] ajastul. Paigutatud ajalooliselt Läänemere ja NSVL-du suurruumi vahele on E[esti] ikka olnud ja jäänud ihaldatud valduseks idast tulevatele poliitilistele tendentsidele, olgu nende väljenduseks minevikus tung Lääne kultuuri poole või kaasajal maailmarevolutsiooni misjoni käsud. Eesti on suutnud ennast kaitsta, sagedasti tagasi tõrjuda rünnakud, kuigi viimaste paari sajandite jooksul kuni 1918 aa. E[esti] kuulus poliitiliselt Vene tsaari riigi piiridesse. Selle kuuluvuse peale vaatamata on E[esti] alles hoidnud elu rahvusliku omapära ja oli, lahkudes 1918 a. Vene riigi koosseisust, küllalt poliitiliselt küps ning hariduslikult ja majanduslikult tugev, et korraldada mõne aastaga õitsva rahvusliku vabariigi. Viimast on küll tabanud enneaegne lõpp, mis võib aga ka osutada ajutiseks seismapanekuks sõja-aegsete okupatsioonide tagajärjena; ometi pole see sündmus E[esti] V[abariigi] sisemiste vastuolude ja nõrkuse tulemuseks, nagu vaenuline kihutus sündmusi püüab kujutada, et põhjendada omi poliitilisi eesmärke. E[esti] V[abariigi] ja rahva arenemist viimase 20 aasta jooksul võib ainult poliitiliste tagamõtetega, mis E[esti] rahva iseseisvuse vastu on suunatud, maha teha ja pahatahtlik agitatsioon püüab anda pilti Eestist, nagu kultuurilisest edust maha jäänud ja majanduslikus viletsuses vaevlevast maast ja rahvast. Asjatu on tahta 1940/41 aa. sündmusi kujutada rahva enese püüdeteks viletsusest väljapeasemiseks[sic!] paremate elutingimuste juurde. E[esti] on NSVL-du poliitilise ekspansiooni ohvriks pidanud olema, mitte aga ise sisemiste vajaduste ja olukorra sunnil selle naabri hõlma alla tunginud. E[estile] polnud seda tarvis ei majanduslikult, ei kultuuriliselt, ei rahvuslikult. E[esti] sisemine elu igakülgelt läks kiire ja alalise tõusu suunas enne 1940/41 a. sündmusi, /3./ – kas on mõeldav, et arenev rahvas seesugustes tingimustes ise teeb lõpu oma iseseisvusele ja riiklusele, olgu siis et

ta kaotanud on oma eluinstinkti ja terve mõistuse. Eestil on nii üht kui teist, ja selle väikese kultuurirahva liikmed, kõigist inimkaotustest hoolimata, suudavad ja tahavad esile tuua oma rahva mõistlik[k]u mõtet ja temale anda üldise väljenduse. See mõistus väljendub lakkamata tungis õiguskorra juurde, mida kannab rahva enesemääramise põhimõte, kui üksik vääriiline alus kultuurirahvaste koeksistentsile.

Selles mõttes on käeolev kirjutis pöördumiseks kultuurilise maailma poole: kas on viimasele vastuvõetav 1940/41 aa. E[estis] tekkinud seisukord, mis välise vägivallega siin ennast pani maksma, hoolimata praegu nimetatud põhimõt[t]est? Selle taga püsib laiema ulatusega küsimus: kas on kultuuriline elu ja eriti rahvaste koeksistents võimalik ilma õiguseta?

I.

Need poliitilised ja maailmavaatelised voolud, mis oletavad riigi kadu, ootavad ühes ka õiguse kadumist; nendele on õigus riigi sünnitis: pole sünnitajat, pole ka sünnitavat. Ometi on õigus arusaadud liig utilitaristlikult kitsalt, kui õigust absoluutselt siduda riigiga, nagu poleks õigust üle riikide ja ilma riigita.² Õigus on aga seoses ühiseluga, sellega ilmnes iga inimliku koeksistentsi juures: õigus avaldub kahe inimese vahel, kuigi siin pole veel riiklust, kuid on juba ühiselu. Sellepärast õiguse kadu tähendaks mitte ainult riigi kadumist, vaid inimliku ühiselu lõppu; sel juhul pole muidugi mõtet taotleda õiguskorda ja rahvaste koeksistentsi kultuurilist kujundamist. Lugeda õigust ülearseks ühiselule on sama, mis õiguse osa ühiselus alahinnata: õigus hoiab ühiselulised vahekorrad seesmisel tasakaalus, ilma õiguseta tekiks siin kaootiline seisukord, kus kõik on vastamisi tasakaalu kaotanud, kõik on ebaõiges seisundis. Õigus toob ühiselus esile seda, mis on õige; paljudes keeltes väljendub see instink- /4./ tiivselt „õiguse“ ja „õige“ sõnaliselidentsuses („Recht“ ja „richtig“; „право“ ja „правда“; „Rights“ ja „right“ jne.). Õigus on ühiselus konstateerimiseks sellele „õigele“, ilma milleta ühiselu pole võimalik; see „õige“ pole ikka saabunud, aga pole võimalik sellest „õigest“ loobuda, kui ühiselu olemas on; oma olemuselt midagi evidentset, ei vaja „õige“ otsust pealesundimist, vaid teda tuleb lihtsalt konstateerida. Kui „õige“, on õigus inimese hingeelule mõõduandev iseenesest ja leiab inimese poolt teostamist ilma välise sunnita; õigust ei suuda keegi ühiselus miljonilistele inimmassidele

² Oletatavasti on Maim oma teksti hiljem üle lugedes ja korrigeerides märgistanud punase pliiatsiga tehtud püstjoontega kohad, kuhu ta oleks lõppversioonis tahtnud lisada lõigu-vahetused. Need kohad on siinses editsioonis tähistatud märgiga |. [Toim.]

peale sundida, kui õigus, inimese siseelu vajadusena, mitte teostamist ei nõuaks. | Omane inimpsü[ü]hikale tung õige ja õiglase järgi väljendub inimese õigus-tundena; kus janu õiguse järgi ei leia rahuldamist, õigustunde[sic!] närbib või jälle avaldub protestis ja kustumata taotluses saavutada õigust. Õigustunde pole midagi lõplikult kujunenut, vaid areneb, laieneb, peeneneb; ta on täis dünaamikat, mis omakord[a] ei jätta[sic!] mõju avaldamata eluvahekordade kujunemise peale. Selles mõttes õigus on oma sunniga, on olemas õigusele omast õigussundi, mida ei pea aga segama konkretiseerunud õiguse pealesundimisega ehk positiivse õiguse sunniviisil läbiviimisega, mis toimub avaliku võimu, eeskätt riigi võimu poolt. Ja nii oldakse[sic!] valmis nägema õiguse olemust tema pealesunnitavuses: õigus, mis ei ole pealesunnitav, pollegi[sic!] päris õigus ehk siis on mitte-täisväärtuslik teise järgu õigus. | Siin on tegemist kahe eksiarvamusega. | Üks eksitus on astmestada õigust. Õigusel pole astmeid; õigus on vaid konstateeritav või mittekonstateeritav, õigus on või õigus ei ole mitte – pole siis ka jõulisemat õigust ja nõrgemat õigust. Kui siiski tähelepanna on positiivse õiguse juures, et ühed õigusnormid teiste ees nagu taganevad, siis antud juhtudel on tegemist vaieldava õigusliku kvalifikatsiooniga, mis teatud seisundile omistada, kuna iga tegelik seisukord pole mitte kohe selgesti ja lõplikult õiguslikult ära hinnatav,³ ja nii on veel kindlaks teha, missugune positiivne õigusnorm on rakkendatav[sic!] antud juhul; on see kindel, teostub /5./ vastav õigus ikka ühel ja samal muutmata jõul. | Teine eksimus on, tuletada õiguse pealesunnitavust riigist, sest et riik teostab õigust sundivalt, ning sellest järeldada, et antud ajamomendil õiguse teostatavus või aga mitteteostatavus on tunnuseks vastavalt õiguse olemisele või mitteolemisele. Nii et, kui riigivõim lakkab sunnilist teostamist õigusele kindlustama, siis jääkski õigus teostamata. Siin pole arvestatud siiski muuga, kui riigi sundiva esinemisega rakendatud õiguse kehtestamisel; ometi on selle juures üldisem põhjus olemas. Ühiselu ise on sundiva jõuga üksiku suhtes ja riik toimib siin ühiselu senini kõrgema ja täiuslikuma vormina, millise kättes[sic!] arenemise tulemusena sundimine monopoliseerub. Mõeldav on ühiselule riigist veel täiuslikuma vormi saabumine, siis lakkaks küll sundimine riigi kättes, aga muidugi püsivad endiselt ühiselu ja õigus. | Mis on siis õiguse kriteeriumiks? | Seda on õigustunde, kui elav hindav õiguslik elamus inimeses; on õigustunde rahuldatus, teostub ühiselus õigus; õigus, mis vastab üldisele õigustundele, leiab ühiselus

³ Kaldkriipsude vahel on esitatud parandused, mis autor ise on teinud oma tekstis hiljem, punase pliiatsiga. [Toim.]

teostumist. Inimene ei suuda elada vastukäivalt oma õigustundele, kuigi madalal arenemisastmel see tulemus võib pikkamisi ilmned. Mida inimene on kultuurilisem, seda tema õigustunde on elavam ja mõjuvam; kultuuriinimesele on rahuldamatada õigustunde juures eksistents talumatu, sellepärast õigustunde reageerimisvõime on tunnuseks inimese kultuurilisest arenemisastmest. Kultuuriline ühiselu on õigusest igakülgsest läbitungitud, ja nii osutub kultuur olema järjest selgemaks kinnituseks, et ilma õiguseta ühiselu pole võimalik; kultuuriga koos õigus aga ilmutab end ühiselus seda puhtamalt. See näiski olema ühiselu arenemise kõrgemaks astmeks, et siin integraalne õiguse kehtivus on toimunud. | Ühiselu õigusliku pale tagasihoidmata kujunemiskäigus kuivõrd väikene murdosa on etendada sundimisel! Sundimine on õiguse juures selleks, et tegelikus ühiselus eemaldada õigusele vastukäivusi, mis siin on põhjustatud igasugu teiste tegurite läbi; /6./ õigus kui dünaamiline tegur pole kunagi täiuslikult valmis, ja nii on kehtestada järjest avanevat õigust ühiselulises konkreetsuses, mis toimub riigi võimu poolt. Inimese teadvus on õigusele ikka vastuvõtlik; kuid inimeste arenemise erinevuste tagajärjel kõikide inimeste teadvus pole tavaliselt võrdselt tabamusvõimeline avaneva õiguse suhtes, ja sellepärast õigus, nagu kõik dünaamiline, tungib eluvahekordadesse teatud vastupanude olemasolekul, mis ei puudu ka kultuurilises keskmes; siiski viimases, elava õigustunde tõttu, õigus suudab kiiresti kehtestuda.

| On sund kõrvalise tähtsusega õiguse teostamisel, siis näis nagu polegi õiguse ja kõlbluse vahel erinevust; võib väita, et õigus on kõlbluse teatud erijuhtum, mis lubab sundimise rakendamist. Kui väärtustamise väljendus/,/ õigus on küll lähedases suhtumises kõlblusega, ometi igal ühel on eri lülitamispunkt. Kõlblus on lülitav juba isiklikus elus: inimese isoleeritud eksistents[i] tuleb mõõta kõlbluse mõõduga, inimese isiklik käitumine siin on kõlbliselt kinnitav – nii on kõlblik headus ja hool ümbruse suhtes, ebakõlblik piina tekitamine elavale loodusele. Kõlblus ei piirdu siiski isikliku eluga, vaid kandub üle ka ühiselusse, suhtumisesse teistesse inimestesse. Kõlblik käitumine siin on küll igale inimesele seatav reegli[sic!], kuid see peab teostuma inimese meelsuse kaudu, mitte välise sunni tagajärjel; inimese sisemine vääristumine on kõlbluse teostamiseks ühiselus. Õigus on lülitav ainult ühiselus: üksiklasel on küll kõlblust, aga pole õigust; siin on õigus mõtetus[sic!], sest et pole tekkimas vahekorda teise inimesega, mis vajab õiguslik[k]u hinnangut. Seal kus ühiselu avaldub on ka õigust, seal kus lõpeb ühiselu lõpeb ka õigus; väljaspool ühiselu pole õiguse järgi tarvidustki, õigus on puhtühiseluline nähtus. Õigusel pole täita muud osa, kui

võimaldada ühiselu; õigus kasvatab küll inimest, kuid kindla eesmärgiga: inimest kõlbuliseks teha ühiselule. Õigusel on selles mõttes ka sisemine ülesanne inimese arendamisel, ometi peamine otstarb[*sic!*] õigusel on kujundada /7./ ühiselu välispidi, anda eluvahekordadele niisuguse vormi, et õigustunde on rahuldatud.

| Õiguse arenemiskäigus võib seisukordi tekkida, kus rakendatud õigus pole õigustundele vastav kas nüüd sellepärast, et õigustunde on ette jõudnud õiguse positiivsest väljendusest või jälle et õigussund omistatakse ühiselulistele vormidele, mis on tekitatud teiste tegurite, mitte aga õigustunde poolt. Nii saavad õiguse rakendamise alal eri juhtumina quasi-õigused, mis pole kantud õigustunde poolt ja milliste teostatavus antud olustikus tundub lihtsa vägivallana, olgugi õiguse nime all. Quasi-õiguste olemasolek ütleb seda, et kõike, mis ühiselus teostub sunniviisil/,/ pole võimalik arvestada õigusena; õigust on seal ainult, kus eluvahekordade vormid vastavad õigustundele; igasugu teistest pealesunnitud vormidest inimene taotleb vabanemist, kui välisest vägivallast.

| Võib küsida, et kui õigustunde rahuldamine on mõõduandev õiguse teostamisel, mispärast leiab aset positiivse õiguse pealesundimine veel riigi poolt? Positiivne õigus pole mitte ainult õiguse väljendus, vaid on ka korrateguriks, mis määritleb ühiselulisi vahekordi teatud olukorras. Kord aga ei püsi iseenesest, vaid vajab alleshoidmist, mida tagab sunniaparaat riigi näol. On küll õige, et palja sunniga pole korra säilitamine saavutatav, ja see toimub ka iseenesest ühiskonnas inimese korratunde tõttu, mis ütleb, et korra säilitamine ühiselus on paratamata vajalik. Ometi on korra juures tegemist ühiselu puhtvälise avaldusega, mis võib saada rikkunud[*sic!*] igasugustel põhjustel; sellepärast on hädavajalik, et iga üksik oleks ikka juhitud teatud käitumisele, mis korra säilitamiseks on möödapeasemata tarvilik. Sundimine avaliku võimu poolt toob seda tarvilikkust igale ühele alataasa meelde, et see siis vastavalt ka seaks oma käitumist. | Siin ilmneb ühes, kui tähtis on korra säilitamise sihile, et kord vastaks ühiselulise inimese õigustundele: /8./ riigivõimu puhtvälisele sundimisele lisandub siis õigustunde läbi kantud korra sisemine säilitamistung inimeses – kord osutub nüüd õiguskorraks ühiselus. /10. XII. 43/⁴ Õiguskorra peale kanduvad üle kõik momendid, mis on õigusele omased, sest kui kord on õiguskorraks, siis väljendub selles korras samuti õigus ja mitte ainult teatud tasakaal ühiselulistest vahekordades. Ometi õiguskord pole ka puhas õigus, vaid ikka ühes kord, väljendades seega teatud ühiselulist seisundit. Õigus osutub siin rakendatavaks selle seisundi pärast, selle korra jaoks, ja korra

⁴ Kuupäev on kirjutatud lehe vasakule, tühjaks jäetud ääresale. Sellest kohast alates on tekstis ka tindi värv erinev. [Trans. ja toim.]

säilitamine sunni toel toob kaasa õiguse sunniviisilise rakendamise. Olgugi et siin tõepoolest eesmärgiks on korra alleshoid, selle saavutamine sundimise läbi meelsasti lastakse paista õiguse teostamisena, et vähendada võimaliku vägivalla oodiumi⁵: korra säilitamise sund kannab õiguse pealesundimise nimetuse. | Positiivne õigus on tõeliselt korraõiguseks ühiselus; kui õiguskord on mõjutatud õigusele omaste momentide läbi, siis on positiivne õigus omakord[a] mõjutatud ühiselus vajaliku korra elementide poolt. Ta võtab siis ka korra juurest omaks säilitamise tarviduse: positiivne õigus tahab püsida ja kehtida ning ennast kaitsta rikkumiste vastu; ta määrab ühiselulise inimese tegevust ja käitumist ja siin eksimised toovad kaasa repressiivseid toimimisi riigi võimu, kui korra kaitsja poolt.

| Ühiselule omane avalik kord on määratav väga mitmesuguste tingimuste läbi, siiski kultuuri inimese sisetundele ja hingeelule iseloomulik on ülesehitada vajalik[k]u õiguskorda vastavalt õigustundele, sest et avalik kord, mis käib vastu sellele tundele, inimesele tundub vägivalla korrana, mitte õiguskorrana. Kultuurilises ühiskonnas ei või saabuda õiguskord ükskõik kuidas; ta on kohustav olemuselt siis ainult, kui ta saabumine seisab kooskõlas üldtunnustatud õiguslike viiside ja harjumustega, mis lugu peavad kultuuri inimese õigustundest. Pole seda mitte, tundub sissetunginud kord miski pettekorrana, mis ühisellu pugunud valeviisil ja salajaselt, millega õiglane meel ei suuda kunagi leppida. /9./ Ilmselt sel moel saabunud kord ei või olla õiguskorraks kultuurilises ühiskonnas; siin tekib põhjendatud umbusk ja pahameel, mis ootab aina niisuguse korra kadumist. Veel halvem, niisuguses olustikus on loodud paras söödamaa quasi-õiguse rakendamisele ja sellega seoses riigivõimu pealesundivuse lopsakale õitselepuhkemisele.

| Inimene püüab põliselt taotleda „õiget õigust“; tema mõte ja mõistus on siin alatasa ergalt tegevuses, õhutatud õigustunde kustumata lõõma jõust. Arenenud õigusteadus annab kultuuri inimese teadvusele pidemeid selle hindamiseks, mis on õigus ja mis ei ole õigus. Õiguse olemusest on tuletatavad kolm põhilist aksioomi.

1. Õigus on kõigile võrdne; õigusel on ühtlane mõõt kõikide jaoks. Õigusel ei või olla kahte mõõdupuud: see, mis on õiguseks ühele, ei või osutada mitte-õiguseks teisele – mõeldamatu on õiguskord niisugusel alusel. Õiguskord võib põhjeneda ainult õigusvõrdsusel, olgu tegemist indiviididega või ühiseluliste kujunditega. Ainuuksi erinevused õiguskandjate olemuses võivad põhjustada

⁵ Sks *Oidium* – ebameeldiv kõrvalmaik. [Trans.]

erinevusi õigustes. Inimeste juures pole olemuslik[k]e erinevusi; nii osutub õiguskorra üheks põhilauseks: kõigil inimestel on samad õigused. Kus seda pole leida, seal on vägivalda- ja mitte õiguskord. Ühiseluliste kujundite juures on erinevusi nende alustes ja eesmärkides, nende ühiselulises tähtsuses ja ulatuses; sellest põhjustatud nende kujundite mitmesugused liigid alluvad erinevale õigusele. Siiski sama liiki ja loomu kujundid kõik käivad ühe õiguse alla; sellepärast kõikide riikide ja rahvaste kohta käib sama õigus. Õiguse ees on kõik riigid ja rahvad võrdsed – nii kõlab nende võimaliku õiguskorra põhilause. Kultuuri inimese õigustundele vastab õiguskord, milles see põhilause leiab väljendust; puudub kuskil see põhimõte, siis pole seal õiguskorda.

/10./ 2. Õigus on üldine kõigile, õigus käib kõikide kohta ühiselus – see on teine aksioom õiguse juures. Õigus ei või käia ühtede kohta, teiste kohta aga mitte; sel juhul poleks õiguskorda ühiselus. Õigus võib arvestada erandlikkude seisukordadega, kuid kui seda pole sündinud, on õigus kõigile üldine ühiselus. Erandlikud seisukorrad võivad tekkida nii indiviididele kui ka ühiseluliste kujunditele, olles mööduvad, ajutised oma iseloomult, seega kõik/, mis erandlik on. Õiguskorrale aluseks on ainult õiguse üld[i]suse põhilause; kunagi aga ei või õiguskord põhjeneda erandlikkudel lisandidel[sic!] sellele põhilausele, kuid õiguskord võib märkida neid erandisi[sic!], kui midagi juhuslikku selle korra juures. Ka õigus, mis käib riikide ja rahvaste koeksistentsi kohta, on üldine kõigile riikidele ja rahvastele; pole seda mitte, siis pole ka õigusel kohta riikide ja rahvaste vahekorrad, vaid siis leiab aset vägivald puhtal kujul. Siin ei tekiks siis ka kunagi kultuurilist koeksistentsi ning küsitavaks jääb kultuurilise inimese olemasolekki. Ometi inimese sisetunde ei võta omana iialgi seda järeldust vastu.

3. Õigus on inimesele kehtiv, on selles mõttes efektiivne[sic!] käsk. Inimese sisetunde ütleb, et õigust vaja täita; „õigust“, mida ei täideta, pole võimalik mõista õigusena, vaid küll ehk ettekujutusena, soovina õigusest, mis kui õigus on alles veel sündimata. Muidugi ühiselu ei püsi sündimata õigusel; ühiselu püsib õiguse peal, et see kehtiv on. Sellepärast kõik, mis käib õigusele vastu, on õiguse rikkumine, on ülekohus, antisotsiaalne ühiseluvaenuline toimimine. Kultuuri inimene ei või toimida õigusele vastu, sest et sellega ühes ta lakkab olemast kultuuri inimene. Pole oluline õigusele, et ta rakendamisega pandakse[sic!] riigivõimu poolt kehtima, sest ta kehtib juba, et ta on õigus. Riigivõimu sundimine on õiguse kehtivuse tagajärjeks, mitte aga kehtimise tekitaja. Sundimine on õiguse juures teerajamiseks, kus ühiselus see veel rajamata; ühiselu /11./ vallutaja on aga õigus, mitte sund, olgugi õigussund. Kehtida võib see, mis reaalne on, mis

on tegelikus elus põhjenev; õigus kehtib ka ühiselus reaalsena, ta on seda arenedes koos ühiskondliste vahekordadega. Temas kajastub elu ise, õiguslikult hinnatud; seda väljendab Savigny lause: õigus on elu ise, teatud seisukohalt vaadatuna. Õiguse kehtivus on kantud tema elulisuse läbi, ehk teisiti üteldes: õigus kehtib, et ta on eluline.

| Nii on õiguses kolm põhilist momenti ehk aksioomi arvestada: võrdsus, üld[i]sus, kehtivus; nad on omased õiguse kõigile avaldustele ühiselus.

| Õigus on inimese teadvusele üks külg ühiselust; sellepärast ühiselulises arenemises õigus ei ilmne isoleerituna, sõltuv ainult enese ajujõust. Õiguse isolatsioon võib olla aineks abstraktsetele käsitlemistele, ühiselu ei tea midagi sarnasest isolatsioonist, kuna siin on inimteadvus omas mitmekülgsuses aktiivne. Inimene pole enesele ikka selgelt arugi annud[sic!] õiguse osast ühiselus; arenemata mineviku ühiselus võib tähelepanna õiguse ümbritsemist ja nagu kinni matmist muude ettekujutustega ja elamustega, milliste allikaks pole õigustunde, vaid teised tunded, mis samuti inimese teadvuses ikka ilmnevad. Üldise ulatuse poolest tähtsamad on usulised, rahvuslikud, poliitilised kalduvused ja tunded ehk emotsioonid, niivõrd kuis nad ühiselus suunavad ja esile kutsuvad inimese aktiivsust. Inimeste siseelu on kantud kõigi nende mitmekesiste tundete[sic!] läbi; nad moodustavad ühise elava terviku ja sellepärast väljenduvad nad ka ühiselus kõik korruga, inimeste ja ühiseluliste kujundite kooseksistentsis. Kultuuri inimene püüab ja suudab enam vähem aru anda enesele oma siseelamustest; ta jälgib omi sisetundeid ja nende mõju ja tähtsust ühiselus, et panna ühiselu kujundamises pearõhku teguritele, millistel on siin positiivsed tulemused, ja et neid siis seada vastavasse vahekorda /12./ sisetundetega, mis neid kannavad, soodustavad, arendavad. Selles väljendub teadev kultuuriline ühiselu, millise keskmeks on kultuuri inimene.

| Kultuuriline õigustunde on siin mõjutatud teiste läbielamiste poolt, ja see mõju teeb selle tunde järjest uuesti arenevaks loovaks jõuteguriks ühiselus. Isoleeritult, väljaspool neid muutlike[sic!] mõjusid oleks õigustunde andumas steriilsele ülipingutusele, mis osutub reaalelust võõrdumiseks; kuid koos teiste tundetega väljendab õigustunde inimese teadvuse dünaamilist külge, õigus aga omab ühiselus, ka rahvaste koeksistentsis, peamise kujundava tähtsuse. | Usuline tunde näis kaasajal, võrreldes minevikuga, vähemat osa etendama avaliku korra arendamisel, kuna siin rahvuslikud ja poliitilised tunded suurema emotsionaalse jõuga on ja eneste orbiiti tahavad tõmmata ka õigustundet. Mõju selles mõttes on vaidlemata olemas, siiski olemuslikult õigustunde pole mitte sama, mis

rahvuslikud ja poliitilised tundeelamused; inimene teeks ennast kultuurilisele ühiselule kõlbmataks, kui ta õigustunde asendaks rahvuslike ja poliitiliste kalduvustega ja tundetega. | Tõepoolest, mis on rahvuse, poliitika, õiguse olemus? Võib lühidalt väljendada rahvuse olemust, kui „mis ühiselt oma“, poliitika – kui „mis tugev“, ja õiguse – kui „mis õige“. Ilmselt põhjapaneva tähtsusega nii ulatuselt kui siduvuselt on õigus, haarates ühiseluliselt „õiget“, mis on üldine taotlus, millisesse mahub ka rahvuslik „oma“ ja poliitiline „tugev“; rahvas aga eraldab „omasi“ ja poliitika osutub „tugeva“ rõhumiseks. Ühiseluline aktiivsus ei ole siis ka inimese teadvusele küllaldane, kui ainult rahvuslik või ainult poliitiline, vaid tegevustes ja kavatsustes avaldub siin ka ikka õiguslik moment. Taotledes rahvuslike eesmärgi, tehes poliitikat kultuuriline inimene ei pease mööda küsimusest: mis ütleb õigustunde? kas on õigust? On õigust, siis on vastav tegevus ühiselule vastu võetav, on positiivne ja üldiselt tunnustatud; pole /13./ õigust, leiab see tegevus vastutõrjet ja hukkamõistmist, olles ühiselule laostav ning hädaohtlik. Rahvuslus ja poliitika ei aseta[sic!] ühiseluse õigust; ilma õiguseta haigutaks siin nende all kultuuriline tühjus. Õigus annab rahvuslikele ja poliitilistele saavutistele püsivuse ja tunnustatud kehtivuse, osutudes koos ühiselulise arenemise põhivaraks; ilma õiguseta samad saavutised võivad olla küll efektsed välised kordaminekud, sotsiaalse kaalu poolest siiski ainult juhuslikud seiklused.

Rahvuslikud ja poliitilised tunded räägivad küll kaasa õiguse konkretiseerimisel, ometi saabub õigus ainult õigustundest. Ainult õigustundest on tuletatud inimese õigus elule; ainult õigustunde ütleb, et õige on inimese elu säilitamine inimese poolt, et inimene ei tohi võtta inimese elu. Rahvuslik tunde aga määrab, kelle inimese elu eriti väärib säilitamist; ja poliitiline tunde otsustab, kelle elu väärib vähem säilitamist. Ilmne on siit, et ühiselu kandev õigus elule pole avastatud rahvuslike ja poliitiliste elamuste läbi, kuid viimased annavad teatud vormilise raamistiku, mis määrab on selle õiguse rakendamisel tegelik elus. Eluõiguse äratundmine ise seisab väljaspool neid tegurisi; ta kuulub teadvuse erivalda, kus määravaks jõuks on õigustunde. Õigus avastab ühiselu kandvaid tõelisi väärtusi ja tõstab ja süvendab ühiselulise inimese teadvust.

| Mõjutades rakendatud õiguse kujundamist, rahvuslikud ja poliitilised tunded on juhitud tegeliku otstarbekuse seisukohtade läbi. Sellespärast rakendatud õigus ei anna ikka väljendust puhtale õigusele, vaid haarab ka otstarbelisuse momente, mis teostamist leiavad siiski õigusena ja riigivõimu poolt sunni viisil läbi viiakse. Kuigi inimesele tundub vägivaldne kõik, mis pole õigus, ta isiklikus jõuetuses alistub, taotledes siiski lakkamatult vabanemist vägivaldast.

Rahvuslike ja poliitiliste eesmärkide pärast on leidnud rakendamist ühiselul palju quasi-õigust, /14./ kõigi neile omaste tagajärgedega. Quasi-õiguste olemasolekus leiab väljendust ühiselulise ebatäielikkuse; nagu elu pole eksistentsiaalselt täiuslik, ei ole seda elu ühiseluline külg rohkemal määral. Kuid tendents selle poole on ühiselulise olemasolekus, kuna rahvuslikud, poliitilised, õiguslikud jõutegurid, väljendades ühiselulist dünaamikat, vastastiku[sic!] kooskõlastatud, ühiselt mitte lahus taotlevad anda ühiselule järjest täiuslikuma väljenduse.

| Meie oleme eelpool äramärkinud õiguse osatähtsuse ühiselulise kujunemises. Õigus on inimese siseelu see võime, mis teeb inimest jõuliseks ühiselulise kujundajaks. Õiguse lähtekoht on antud inimese hingeelu õigustundena; viimane kannabki õigusliku arengu dünaamikat ühiselulises. Õigus väljendab seda, mis on ühiselule õige; on see konstateeritud, teostub õiguse sisemise sunni tõttu, mis on „õige“ le omane inimese tegevuse suhtes – inimene ei saa toimida teadvalt ebaõigest ehk õiguse vastu. Et õigus on ühiseluliste vahetõrgete määraja, siis on ta riigivõimu poolt pealesunnitav, nagu on välised vormid üldiselt pealesunnitavad. Ometi kui ühiselulise kandev alus ei või õigus teostuda ainult pealesundimise teel; ta ei jõuaks siis palju, vaid õigustunde ise igas inimeses äratav valmisoleku inimmassides, teeb neid valmiks õigust teostama ja hoiduma õiguse rikkumisest. Inimesel on sisemine janu õiguse järgi; mida inimene on kultuurilisem, seda on see janu elavam ja nõudlikum rahuldamise järgi. Õigus pole mitte kõlblus; õigus on kitsam ulatuselt ja mõõdetav ainult ühiselulises, kus ta leiab positiivse väljenduse. Positiivne õigus osutub ühiselulise korra teguriks ja sellena vajab säilimist ja kaitset, kujundades siin õiguskorda. Õiguskord ei või saabuda kultuurilises ühiskonnas ükskõik kuidas; saabumine ise peab vastama õigustundele, muidu on saanud kord tundumas vägivaldne, millise kadu ainult oodatakse.

| Õigusele on omased kolm olemuslikku tunnust: võrdsus, üld[i]sus, /15./ kehtivus. Igas õiguse avalduses leiame need kolm momenti; siis on õigus reaalne ja annab tulemusi reaalsel. Nende omaduste tõttu on õigus suuteline ühiselulise vallutama, ilma et siin tunduks sundivat vägivalda, millega inimene ei lepi. Siit on ilmne, et ühiselulise pole ettekujutatav ilma õiguseti; õigus annab ühiselule välja korra, mida kannab aga ka inimese siseelu õigustunde kaudu; sellepärast õiguse kadu tähendaks ühiselulise enese kadu. Õigus on paratamata vajalik kultuurilisele elule ja ka rahvaste koeksistentsile, kui ühiselulise teatud väljendusviisile.

| Õigus on küll ühiselulise peamine kujundaja tegur, ometi mitte üksik. Siin on eriline tähtsus kaasajal ka poliitilistel ja rahvuslike tegevustel, mis tõmbavad oma radadesse rahvaste õiguse arenemise. Siiski õiguse seisukohalt on siin peidus

oht, et õiguse nime all ühiselule pealesunnitakse quasi-õigusi ehk tegelikka eluvorme, mis on määratavad küll rahvusliku ja poliitilise otstarbekuse järgi, mitte aga tuletatavad õigustundest enesest. Kultuurilisele teadvusele on siiski kõik, mis pole õigustundele vastav, vägivaldaks, millest inimene püüab vabaneda. Kultuuriline elu aga on niikaua võimata, kui ühiselus määravaks tagajärjeks on vägivald, mitte õigus.

| Ühiselu pole ettekujutuse ja soovide maailm, vaid on inimese tegevuse paik, kujundava ja arendava aktiivsuse lava. Kultuuri inimene saavutab siin kõige rohkem, kui ta selles tegevuses omi õilsamaid võimeid ja sisemisi elamusi ei pane vaikima, vaid laseb just suunavana ja määravana mõjule peaseda; siis on sarnase tegevuse läbi kujundatav elu ise kultuuriliselt kõrgem ja ka lähemal kultuuri inimese eesmärgile. Õigustunde on inimese tähtsam seda liiki võime, ärgu ta kunagi uinugu kultuuri inimese aktiivsuses! | E[esti] rahval ja tema liikmeil ei puudu see õigustunde; sellele tundele vastavalt pole üks kõikne, mil viisil ja mis eesmärkidega E[esti] rahva elukord ja eksistents teiste rahvaste keskel kujuneb ja kujundatav on. E[esti] rahva õigustunde on loendamata kord väljendanud, et siin võib põhimõt[t]eliseks aluseks olla ainult rahvaste enesemääramise õigus.

/I6./

I4.XII.1943

II.

Rahvaste enesemääramise õigus on erijuhtum üldise eluõiguse ülekandmisest rahvaste peale; tema rakendamiskoht on kultuurirahvaste koeksistents. Kultuuriline ühiselu teostub ülesehitamisega õiguse alusel; rahvaste kultuurilise koeksistentsi õiguslik alus on rahvaste enesemääramise õigus. Selles õiguses väljendub midagi loomulikult ilmset, mis ei vaja erilist põhjendust, kuna enesemääramine on iga oma ette ühiselulise kujundi ainus õige olemine ja tegemine, millise puudumine võrdne on selle kujundi eksistentsi lõppemisega. Iga rahvas teostab enesemääramist, ent rahvas eksisteerib niikaua kuni temal enesemääramist on, olgugi välised tingimused kitsendavad nii aineliselt kui vaimselt; kaovad need kitsendused, peaseb elava rahva juures enesemääramine kui eksistentsiaalne alus täies ulatuses teostamisele. Nagu eluõigus inimesel, ka enesemääramise õigus rahval tuleb ainult konstateerida; mõtetu[sic!] on seda õigust anda või ära võtta, milleks pole keegi võimeline; teine rahvas, nagu teine inimene eluõiguse suhtes, ei või rahva enesemääramise õiguse suhtes olla muud kui selle tunnistaja või selle rikkuja, kui ta ei tunnista.

| Võib küsida: kas rahvaste enesemääramise õigus vastab õigustundele? | Pole kultuurilist inimest ja õigustundet, millisele rahva enesemääramine võiks olla ebaõige avastus; kultuuriline õigustunde võib ainult konstateerida: rahva enesemääramine on tema õigus. On enesemääramine õigus, siis on ta võrdne õigus kõigile rahvastele: ühelgi rahval pole rohkem ehk teisel jälle vähem seda õigust, nagu pole ühel inimesel rohkem õigust elu peale kui teisel. Samuti pole ükski rahvas õigustatud teisele piirisi ettetõmbama selle enesemääramisel, nagu pole ükski inimene õigustatud teisele määrama tema elu. Igasugu rahva enesemääramise suunamine või kitsendamine teise rahva poolt on selle viimase poolt ilmne õiguse rikkumine, ühiseluline vägivald, mis kui ebakultuurne toimimine väärrib ainuüksi tagasitõrjumist kultuurse inimkonna poolt.

/17./ | Enesemääramise õigus on ühiselus kõigil rahvastel; iga rahvas omab rahvaste koeksistentsis seda õigust. Väljaspool rahvaste koeksistentsi aga pole sel õigusel reaalsust, nagu väljaspool ühiselu õigus ei avaldu, on mõt[t]etus; ühiselus leiab rahvaste enesemääramise õigus ka oma tegeliku ulatuse. See vaieldamata⁶ õigus on rahvaste üldine õigus; pole rahvast, kellel see õigus puudub; olgu ühiselus rahvaid kui palju tahes, kõik nad omavad enesemääramise õigust. Sellest üldisest õigusest on tuletatavad õiguslikust küljest iga rahva seisund koeksistentsis teiste rahvastega ja vahekorrad nendega.

| Mis on enesemääramise õiguse sisu? | Juba sõnaline tähendus näitab ära, mis mõista selle õigusega: suunatud enesemääramisõiguslase enese peale, tähendab ta – määrata iseennast, mitte teist. Sama on enesemääramise õigusega rahvastegi juures. Sisult tähendab see õigus siin igale rahvale: ise ennast iga-külgselt korraldada, väljendada igal alal tegevust, ise võtta siin suuna ja viisi, tuua esile oma võimed kogu ulatuses, kasutada oma tegevuse tulemusi oma eksistentsi kujundamiseks ja arendamiseks. Elu tegelikkuses on sellel õigusel ääretu sisu iga rahva jaoks; ennast määrates selle õiguse alusel elab rahvas täieliselt kõigi oma jõududega: inimlikkude ja varanduslikkude, vaimsete ja materiaalsetega. Sellepärast on enesemääramise õigus ühele rahvale tema eluõiguseks rahvaste koeksistentsis. | Ühiselus on senini niisuguse enesemääramise teostamise ülimald vormiks osutunud riiklus, ja selle tõttu on rahvaste enesemääramise õigust tegelikult interpreteeritud omariikluse säilitamise ja sisseseadmise mõttes, kui rahval oma riiklust veel pole olnud. Nii on rahvaste enesemääramise õigus üksikute rahvaste juures leidnud avaldumist eeskätt oma rahvusliku riigi asutamise

⁶ Maim kirjutas *a* ja *u* võrdlemisi sarnaselt. Siin võib seega olla ka sõna „vaieldamatu“. [Trans.]

näol, kui ülim väljendus rahva sõltumata õiguslikule seisundile teiste rahvaste seas nendega koeksistentsis. Teostades riigina enese- /18./ määramise õigust tunneb iga rahvas ennast oma esinemistes võrdsena teiste rahvastega. On paratamata õige, et niikaua kui riiklus etendab rahva elujõu kõrgemat väljendusvormi iga rahvas realiseerib enesemääramise õigust riiklikus vormis. Sel korral osutub suurimaks ülekohtuks, suurimaks ühiseluvaenuliseks teoks riikluse kaotamine seal, kus see ühel rahval on olemas, või jälle vägivaldne tõkestamine oma riikluse tekkimisele ühe rahva juures. Niisuguste aktsioonidega on kultuuri-line koeksistents rahvaste vahel võimatuks tehtud.

| Missuguse suuna võib võtta õiguslikus mõttes enesemääramise õiguse realiseerimine hulga rahvaste ühiselus? | Kahte suuna[sic!] võib siin eristada. | Üks suun on enesemääramise õigust hüpostaseerida, teha sellest õigusest rahva puhtmeelevaldse avaldamisvõime. Sidudes enesemääramise õiguse teostamist riiklusega, kantakse selle õiguse peale üle riigiga ühendatud üldettekujutused kõrgemast piiramata võimust, millisest ühiselus pole õiguslikult ülimat. Nii identitakse enesemääramise õigust traditsioonilise suveräänsuse õigusega – enesemääramine on venitatud tõlgitsemisega suveräänsuseni välja: iga rahvas on enesemääramisõiguslik suveräänsuse mõttes, ja nii pole enesemääramise õigusest midagi kõrgemat ühiselus õiguslikust seisukohast. | See vana riigile omistatud õigusvõime, millega modern riik õieti midagi ei tea peale hakata kaasaegses rahvusvahelises elus, nüüd nagu võõbatakse üle enesemääramise värske helgiga, aga samal ajal võetakse enesemääramise õiguselt ära temas peituv tõeline tuum, mis rahvaste koeksistentsi jaoks ongi väärtuslik. Nagu senini suveräänne riik, nii nüüd iga rahvas suveräänse enesemääramise õiguse alusel võib teha kõike ühiselus, mis ta suudab, nii sisemises elus, kui ka välises läbikäimises teiste rahvastega. Enesemääramise õiguse põhjal võib sel juhul rahvas toimida suva- /19./ liselt⁷, tõkestamata juhitud ainuüksi oma utilitaristlike eesmärkide läbi, iga teise rahva vastu; siin otsustab ainult kordaminek: on miski ühekülgne edu vastava rahva poolt saavutatud, olgugi teiste rahvastega koeksistentsi kahjuks, enesemääramise õigusega olla antud niisugusele toimimisele õiguslik alus. Ilmselt niisuguse tõlgitsemise juures sellele õigusele ei ole rahvaste meelevallale olemas piirisi, sest kõik, mis rahvas teeb, on õige, on õiguseks suveräänse enesemääramise mõttes. | Tegelikult aga tähendab seesugune tõlgitsemine õigustamist rahvuslikule ja poliitilisele vägivallale tugevamade[sic!] rahvaste poolt nõrgemate rahvaste suhtes. Selle enesemääramise vägivallale on piirid pantud[sic!] ainuüksi

⁷ Võib olla ka „suurliselt“. [Trans.]

tegelikkuse enese poolt: mis on võimata, seda muidugi ei hõlma suveräänse enesemääramise õigus. See piir ise aga ütleb, et siin õieti polegi tegemist õigusega, vaid loomulikkude jõudude ja vahendide[sic!] rakendamisega, millise tulemused lõpevad seal, kus ei avaldu loodus ise. | Ja nii tohib väita, et suveräänne enesemääramise õigus on tüüpiline quasi-õigus rahvaste koeksistentsi raamides: ta toodaks[sic!] ette seal, kus pole muud põhjendada, kui rahvaste meelevalla rakendamise otstarbekohasust. Enesemääramise õiguse suurt kultuurilist ülesannet rahvaste koeksistentsi võimaldamisel see arusaamine ei taotlegi. Rahvaste enesemääramise õigus peab küll olema kandvaks aluseks sellele koeksistentsile, kuid käsitletud tõlgitsemine võtab sellelt õiguselt ära tema olemusliku tähtsuse. Mineviku olukordades on riigi suveräänsus loonud eeldusi riikide koeksistentsile ja ühiselule, kuid kaasajal seda liiki suveräänsus osutub iganenuks ja ebakohaseks. Rahvaste enesemääramise õigus võtab nüüd enese peale vastava osa rahvaste koeksistentsi suhtes; kuid see õigus peab ennast ise leidma ja välja arendama selle ülesande jaoks, ta ei jõua aga kuhugi ehtides ennast riigi käest laenatud kulunud suveräänsuse hilpudega. Enesemääramise õigus kirjeldatud suunas /20./ arusaaduna ei täida oma sihti; õigus on aga ühiselu jaoks, võimaldades vormiliselt ühiselu. Ka riigi suveräänne õigus loob vormilisi võimalusi ühiselule teatud arenemisastmel; ta eesmärk pole kunagi negatiivne. Kultuurilises ühiselus rahvaste enesemääramise õigusel on tulemus samuti positiivne rahvaste koeksistentsi suhtes; selles suunas võibki seda õigust mõista.

| Teine suun rahvaste enesemääramise õiguse realiseerimisel väljendub selles, et ühiselus rahvaste kogum ise seab sisse korra oma liikmete-rahvaste koeksistentsi jaoks, mis põhjeneb nende liikmete-rahvaste enesemääramise õigusel. Siin teeb rahvaste kogum rahvaste suhtes seda, mis teeb riik, sisse seades korra inimeste kooselule riigis. Niiviisi rahvaste kogum korraldab oma koeksistentsi rahvaste enesemääramise õiguse mõttes. Seesugune kord on paratamata hulga riikide ja rahvaste ühiselus, et nende eksistents oleks võimaldatud. See võimalus langeb ilma korrata ära ning rahvaste kultuuriline koeksistents ei teostu, vaid järgi jääb rahvaste vahel kaootiline vastastiku rüselemine, mida katkestavad katastroofide ja paanikate psühoosid[sic!] oma hävitavate mõjudega ühiselule. Nii ongi see riikide ja rahvaste ühiselu senini olnud, kui inimene tundis end olema veel jõuetu tehniliselt, et siin korda läbiviia. Tehniliste takistuste järjest rohkema äralangemise tagajärjel taotleb kultuuri inimene ikka enam korra sisseseadmist ühiselus ka rahvaste koeksistentsi ulatuses, ehk ühiselu faasis, kus see varem on osutunud lootusetuks.

| Värskemaks ulatuslikumaks teoks selles suunas on arvata ebaõnnestunud Rahvasteliidu asutamist, mis ei suutnud lootusi täita, et ta põhjenemas on valel alustel. Õige on küll, et Rahvasteliidu süsteem on nihutanud esikohale rahvaste enesemääramise õiguse, võib ütelda Rahvasteliit avastas rahvaste /21./ enesemääramise õiguse, kuid paraku ta ei osanud ja ei suutnud seda õigust sisustada õigesti, kuna Liidu struktuur tema tõlgitsemist suunas sissetallatud suveräänsuse radadele. Sellest hoolimata Rahvasteliidu olemasolekus eneses väljendub riikide ja rahvaste koeksistentsi tõsiasi, millega midagi reaalselt uut on juurde tulnud, mida senini isolatsioonist lähtudes riigid ja rahvad üksikult või gruppina ei pakkunud. | Rahvaste koeksistents, leides Rahvasteliidus kehastuse olgugi puuduliku, pidi tooma päevakorrale uusi küsimusi ja tegema vajalikuks nende lahendamise. Kuulutades rahvaste enesemääramise õiguse selle koeksistentsi õiguslikuks aluseks Rahvasteliit on toimunud õige instinktiga ja tabavalt, kuigi ta pole suutnud sellele õigusele anda reaalse sisu, et ta oleks Rahvasteliidu süsteemis osutunud efektiivseks. Ühiselus aga rahvaste koeksistents teostub tööpoolest rahvaste enesemääramise tähe all või ta ei teostu sugugi, mis tähendaks kultuurilise ühiskonna lõppu. Ajalooline arenemine on nähtavasti kaasajal ühiselu viimas rahvaste koeksistentsi faasi sisse senisest isolatsiooni faasist välja, kus iga riik-rahvas suveräänselt otsustamas on suhtumise üle teistesse riikidesse ja rahvastesse ja oma käitumise üle ühiselus. Rahvasteliidu tekkimises väljendub see õige arusaamine;/ vajalik on kuid viimasele anda täielik rakendus;/ kui see toimus Rahvasteliidu kaudu. Rahvaste koeksistentsi nihkumisel esikohale senise isoleeritud rahvaste eksistentsi asemele tähendab aga õiguslikus mõttes suveräänsuse põhimõtte taganemist rahvaste enesemääramise õiguse ees.

| See õigus on eelpool lähemalt sisustatud ja seletatud tema reaalne tähtsus rahvaste koeksistentsile. Rahvas on inimeste kogum ja rahvaste koeksistentsis on tegelikult ikka rahvaste kaudu inimesed koeksisteerimas; sellepärast lisaks varasematele näidetele olgu siin veel märgitud analoogia /22./ inimeste kooselu ehk koeksistentsiga. Võib ütelda, et ka inimene on enesemääraja olevus; inimene ei või olla teise määraja, nagu ükski ei või teise eest sündida ja surra. Kooselus teistega sisustub reaalselt inimese enesemääramine; siin kooselus üksiku enesemääramine osutub pealegi õiguseks, kuna väljapool kooselu isolatsioonis ei tekkigi inimesele seda õigust, nagu üksiklasel pole õigust üldse. Inimese enesemääramine peab vastama kooselule, et vääristuda õiguses; ei või olla enesemääramist, mis hävitab, kõrvaldab kooselu. Kõik, mis inimese käitumises ja tegevuses sarnase eitava iseloomuga on;/ pole enam enesemääramine, mis väärrib

õigusliku[sic!] hinnangut, vaid tavaline meelevald, mis arvestab küll tegelikkude võimalustega, aga mitte enesemääramise õigusega, mis omane kultuurilisele inimesele. Meelevallale tundub õigus alatasa kitsendusena, kuid kooselu teistega pole teostatav ilma kitsendusteta üksiku meelevallale – see on kooselu põhitingimus. Sellepärast tuleb vahet teha enesemääramise õiguse ja üksiku meevald vahel: kooselus enesemääramine ei või kunagi olla meelevallaks, aga meelevald hoidku end enesemääramise õiguse raamides. Kõik see on rakendatav ka rahvaste koeksistentsis, sest ühiselu põhijooned jäävad ikka samadeks olgu see indiviidide või gruppide vahel, nagu loodusnähtuste seadused on muutmata nende nähtuste lõpmatuses.

| Rahvaste enesemääramise õigus ei tähenda sugugi meelevalda, nagu seda laseb arvata suveräänsuse mõiste, vaid enesemääramist rahvaste koeksistentsi raamides. Iga rahvas määrab end ise eeldusel, et kõik rahvad koos eksisteeriksid, et oleks rahvaste koeksistents; sest et kui see koeksistents kaob, osutub võimatuks, siis pole enam enesemääramise õigust samuti, kuna pole ühiselu rahvaste koeksistentsi mõttes – kus aga pole ühiselu, seal pole /23./ ka õigust. Enesemäärava rahva püüded, tegevus, käitumine, suhtumine teistesse rahvastesse on enesemääramise õiguse alusel, kui see aktiivsus arvestab ikka sama õigusega teiste rahvaste juures. Ümberpöörduvalt, kui puudub lugupidamine teiste enesemääramise õiguse vastu on vastava rahva aktiivsus ära läinud selle õiguse aluselt, toimides meelevaldselt, mitte õiguslikult, sest et õigus on üldine, või õigust pole/,/ ja on ühiselu faktilise olemisena olek/,/ nagu vanasti öeldi/,/ on lihtne looduse järg.

| Kuidas teo[s]tub rahvaste enesemääramise õigus ühiselu vahekordades? | Kergemalt ja vaidluseta toimub selle õiguse realiseerumine rahva sisemises elus, kus rahvuslik aktiivsus haarab rahva oma liikmeid. Siin on rahva enesemääramine tema sisemise elu küsimuseks ehk täpsemalt rahvaliikmete omavaheline asi määrata ja korraldada omi eluvahekordi. Olgu seal juures see aktiivsus üksikule rahvaliikmele hea või halb, kasulik või kasutu, sundiv või vaba, siin on otsustada ja korraldada, pooldada või vastu seista, säilitada või muuta rahva ja rahvaliikmete hooleks, kes ise oma võimete ja jõududega vastavalt oma arusaamisele ja taotlustele kõiki küsimusi oma vahel ja keskel lahendavad. Sellepärast siin teostub rahva enesemääramise õigus tagasihoidmata ja teise rahva tungimine ja segamine sellesse rahva sisemisesse aktiivsusse on lugupidamatuse avaldus enesemääramise õiguse suhtes. | Tegelik elu võib nüüd küll luua rahva sisemises elus seisukordi, kus teiste rahvaste kaastegevus osutub vajalikuks, et ülesaada[sic!] sisemistest raskustest. Ometi sel juhul pole tegemist rohkemaga, kui abistamisega, mis ei

puuduta enesemääramise õigust, olles lähtumas solidariteedi meelsusest, mis kujuneb ühiselus ka rahvaste vahel. Abistamine võib olla seotud teatud tingimustega, mis /24./ annavad teisele rahvale kaasaráákimise võimaluse vastava rahva sisemistes asjades; teiselt poolt aga iga rahvas võib igal ajal teha ennast vabaks abistamise tingimustest ja tagajärgedest uues olustikus, toimides enesemääramise õiguse kohaselt, kui pole kanda lepingulisi kohuseid. Lepinguhul aga on suhted rahvaste vahel seotud lepingulisele alusele, kui eritüüpi õiguslikule vormile, mida tuleb eraldada enesemääramise õigusest kui üldisest lähtekohast rahvaste vahekordades; siiski selle õiguse põhjal rahvas sõlmib ja lõpetab lepinguid teiste rahvastega, kinnipidades lepingulisest korrast. | Ka siin on rahvaste vahekordade jaoks põhjust pöörata analoogia juurde inimeste kooselule omastes vahekordades. Inimesed samuti võivad olla seisukorras, kus üks inimene vajab teiste abi, mida ka inimlikkuse tundest ülesnäidatakse, ilma et selle tagajärjel abistatu loovutaks oma isiksuse ja vaba tahte või abistaja prätendeerida[sic!] võiks selle tulemuse peale; seesugused loovutamised ja prätensioonid, kui neid peakski olema, on õiguslikult tühised algusest peale, sest et siin oleks toodud olemus ohvriks juhuslikkusele. Ka isikulised lepingud on eriliik õiguslike vahekordi, mis tulevad hindamisele erilähtekohtadest. | Rahvaste enesemääramise õigus sisemistes asjades on läbi viidav, sõltumata tegelikkudest komplikatsioonidest, üsna sirgejooneliselt ja võrdlemisi vähemate raskustega. Siin on rakendatav suveräänsuse mõtegi teatud piirides, sisemise suveräänsusse ulatuses, sest et rahva enesemääramise õigus võib olla hinnatud hõlmavaks üldiseks õigusvõimeks kõigi õiguste suhtes, mis olemas rahva sisemistes vahekordades, osutudes sellega ühes kõrgemaks suunavaks õiguslikuks põhimõt[t]eks ja vormiks, millisele vahenditult alistub kõik õigus rahvusliku eksistentsi sees, ja teiselt poolt õiguslikuks piiriks teisele rahvale siin mitte segada.

/25./ | Rahvaste enesemääramise õiguse realiseerimine rahvaste ja riikide vastastiku suhetes on uudne probleem ja ühes ka keerulisem kui enesemääramine rahva sisemistes asjades. Õieti rahvaste koeksistentsi keskseks ülesandeks ongi saavutada siin reaalseid tulemusi, kuna sel juhul pole lahendada midagi vähemat, kui ühe rahva enesemääramise õigust viia teise rahva enesemääramise õigusega õigetes suhetesse. Sellele üldisele vajadusele koeksisteerivate rahvaste juures annab enesemääramise õigus uue olulise väljenduse. Koeksisteerivaid riike ja rahvaid on ühiselus palju; neile, kui inimlikkudele kujunditele, koeksisteerimiseks osutub tarvilikuks omada õiguskorda, mis moodustab raamistiku sellekski, et realselt sisustada nende enesemääramist vastastiku suhetes. Nüüd on avanenud uued lähtekohad, mida tarvis tõsiselt võtta ja vastavalt ka rakendada.

| Kõige esmalt tarvis silmaspidada, et rahvaste enesemääramise õigus on tingitud rahvaste koeksistentsi läbi; ilma selle koeksistentsita pole enesemääramise õigust. Nii on inimesel eluõigus teistega kooselus, väljaspool seda kooselu ainult eluvõimalus. Rahvaste enesemääramise õigus ei kõrvalda siis ka rahvaste koeksistentsi, mis oleks vasturääkivuses selle õiguse eeldusele; vaid ümberpöörduvalt selle õiguse läbi rahvaste koeksistents on kindlustatud, nii et saavutada on sellest õigusest ainult tulemusi, mis rahvaste koeksistentsi seavad tõepoolest kindlamale senisest alusele. Aga ka edasi, rahvaste koeksistents ei või kuidagi olla suunatud üksikute rahvaste eksistentsi vastu, mis oleks samuti vasturääkivuses selle koeksistentsi mõttega; siis ka enesemääramise õigus, kui koeksistentsi tulemus, ei tähenda milgi tingimusel õigust, mis oleks kuskilt poolt sihitud üksikute rahvaste eksistentsi vastu, vaid ta võib tähendada ikka ainult õigust, mis kindlustab samal ajal nii rahvaste eksistentsi üksikult, kui ka nende koeksistentsi.

| Võib küsida, mis tähendab siis koeksistents tegelikult? | Küll eeskätt ikka kõikide liikmete säilimist, sest sel juhul on koeksistents tõeliselt olemas; vastasel korral oleks ühede liik- /26./ mete eksisteerimine teiste kulul, mitte aga kõikide koeksisteerimine olemas. Ainult koeksistents, kus kõik liikmed säilivad, väärib kultuurilise koeksistentsi hinnangut. Sellepärast enesemääramise õigust tuleb reaalselt mõista ka enese säilitamise võimalusena teiste rahvaste seas; see aga ütleb omakord iga rahva suhtes, et enesemääramise õigus rahval tähendab end määrata teiste rahvastega koeksistentsis. Järjekult, kui ühiselus valitseb see õigus, siis on säilitatavad nii rahvad üksikult kui ka nende koeksistents. | Siia maani pole selles suunas just palju saavutatud; ettekujutuses, et siin suurt ei muutu, võib leppida sellega, mis ilma rahvaste enesemääramise õiguse kuulutamiseta senini on olnud, kuid sel juhul pole arusaadud rahvaste enesemääramise õiguse dünaamikat[sic!]. Paistab, et inimesed on nagu tagasi kohkunud perspektiivide ees, mis selle õigusega avanevad, aga küll ka vaimu ja mõtte inertuse ja julge teo puudumise tagajärjel. See õigus on isegi osutunud miski vihkamise ja mõnitamise objektiks nende poolt, kes on veel endiste ettekujutuste ja läbielamiste kammitsas ja kõik lootused panevad rahvaste siseelu jõududele, uskudes omaabi piiramata võimsusse ka kultuurilises ühiselus. Ja see loob hingelise valmisoleku läbi ajada õiguse asemel quasi-õigustega, eriti kui viimased lubavad senistel harjumustel edasi kesta. Seda ei või ja ei tarvitse enam olla kultuurilises inimkonnas seitsaadik kui rahvaste enesemääramise õigus on avastatud ja kuulutatud. | Sellele enesemääramise õiguse üldisele selgitusele on juurde lisada veel teatud üksikasjad. Kui vormiline väljendus iga üksiku rahva eksistentsile ja

kõikide rahvaste koeksistentsile rahvaste säilimisel, arenemisel ja kujunemisel, on tuletatavad enesemääramise õigusest mõned järeldused, mis rakenduvad rahvaste vahekordades kui nende koeksistents on kultuuriline. Säilimine enesemääramise õiguse juures tähendab küll igale rahvale ise enese üle määrata, kuid see määramine ei või olla suunatud /27./ teiste rahvaste eksistentsi vastu, sest et sel juhul hävineks koeksistents nende teistega; nii viisi enesemääramisel tuleb ikka arvestada teistega, järelikult hoiduda kõigist, mis kahjustab või ähvardab teisi rahvaid. Nagu iga õigus, enesemääramise õigus osutub nõudma rahvastelt mõõdukust, enesepiiramist teistega vahekordades; vastuoksa, tagasihoidmata enese laiutamine, mis hakkama saab teiste rahvaste hävitamisega ja nende enesemääramise kaotamisega, on sihitud rahvaste koeksistentsi ja enesemääramise õiguse vastu. Ka koeksistentsis teistega areneb iga rahvas; siin enesemääramine kasutab kõik võimalused, mis olemas, ja võtab küll teiste rahvaste arenemist ja saavutusi eeskujukski, tarbekorral neid järeloomates. Ometi kunagi ei või kultuurilises koeksistentsis ühe rahva arenemine leida aset teise rahva kulul kas nüüd sellega, et üks rahvas tahab saada teise inimjõudusi[sic!] või varasi[sic!] oma käsutusse, või et ta teeb takistusi teise rahva arenemisele, sellega mitte suutes ise sammu pidada. Nii määrates enese arenemist rahvas jätkaks arvestamata koeksistentsi teiste rahvastega, mis võrdub aga enesemääramise õiguse loovutamisele. | Iga rahvas kujundab oluvahekordi oma arusaamise ja töökspidamise järgi; siin enesemääramine on täielik/,/ olles suunatud rahva oma elule; pole teist rahvast, kes võimelinegi oleks seda „oma elu“ kujundama paremasti, kui see rahvas, kelle see „oma elu“ on. Siin ilmselt on enesemääramise õigus piiritlematult rakendatav, sest koeksistentsis teistegagi ka tulemused on siin iga rahva oma asjaks. Aga sellepärast on sellele õigusele päris vastupidi, kui mõni rahvas taotleb kujundada teiste rahvaste eluvahekordi, sündigu seda mis motiividel tahes: missiooni, ajaloolise ülesande, kultuuri kandmise jt. nimel. Rahvaste koeksistentsis on sarnastel taotlustel valus ebakõla, mis ainult häirib koeksisteerivaid rahvaid. Ometi sellele koeksistentsile paratamata omane joon on, et rahvaste vastastiku vahekordades aset leiab loomulik spontaanne üksteise mõjutamine, suuremas ehk vähemas /28./ ulatuses, ühe- ehk mitmesuunaliselt. Ainuüksi isolatsiooni seisundis võivad rahvad hoiduda välistest „võõrastest“ mõjudest; rahvad on aga koeksisteerimisega just isolatsioonist lahkunud.

| Nendest summaarsetest selgitavadest[sic!] tähendustest nähtub, et rahvaste enesemääramise õigus, tehes lõpu rahvaste isolatsiooni mentaliteedile, sisustab rahvaste vahekordi uute arusaamiste, uute hinnangutega, mis olemuselt mitte

niivõrd uued õiguslikud tõekspidamised pole, kuna nad inimeste isiklikkudes vahekordades umbes samad on, kuivõrd uus on nende rakendamine rahvaste koeksistentsis, sest et rahvaste suhtes lähtekohaks on senini püsinud ikka veel peamiselt meelevaldse isolatsiooni põhimõte. Katsed väljajõudmiseks rahvaste koeksistentsini oma õiguskorraga pole annud siamaani püsivaid tulemusi, ometi on kultuurilisele arenemisele paratamata, et see koeksistents sinnani jõuab; eelduseks on uuenenud mentaliteet, mida kasvatab õiguse kehtestamine juurdunud meelevalla asemele.

| Nagu iga õigus, ka enesemääramise õigus on inimese sisetundele ja aktiivsusele kehtiv efektiivne käsk. | Õigust tuleb täita, sest et muidu oldakse õiguse rikkuja ja toimetatakse seega õigustundele vastukäivalt; seda ei võta aga kultuuri inimese teadvus omaks. Nii on ühes enesemääramise õigusega tekkinud[sic!] vajadus tema teostamiseks. See õigus polekski nagu õigus, kui ta poleks teostatav, kuna võib põhjendatult küsida: kas on teostamata õigust? Sest, lepib õigustunde „õiguse“ mitteteostamisega, siis on küll see „õigus“ mitte just vastav õigustundele. Kas leidub ühtegi rahvast, kelle õigustundele käib vastu rahva enesemääramise õigus? Seda pole olemas, ja nii on selle õiguse kuulutamine saadetud vajadusest leida temale alatasast täitmist. Tegelikult tähendab see vajadus rahvaste koeksistentsis olukorra loomist, et enesemääramise õigus tõepoolest ka teostuks. See olukord arvestab kahe võimalusega: enesemääramisega rahva /29./ enese suhtes või aga teise ehk teiste rahvaste suhtes. Mõlemal juhul osutub enesestmõistetavaks lugupidamine teise rahva enesemääramisest; seal, kus seda algnõudmist ei tunnista[sic!], enesemääramist ei või olla õigusena. Nii pole seal, kus ei hoolita teise elust, lugupidamist eluõigusest; kui on kuskil lugupidamist eluõigusest, ei või seal enam diskussioonile ehk arutamisele tulla küsimus elu külge puutumisest ehk elu ohustamine – eluõiguse suhtes on ennastmõistetav, et selle õigusega on välja lülitatud elu ohustamine inimese tegevusest. Sama viisi, kui on rahvaste koeksistentsis enesemääramise õigus teostumas, siis ei tule aktiivsus, mis ei arvesta selle õigusega, selles koeksistentsis õiguslikult kinnitamisele, vaid otseselt eemaldumisele, kui omas eos juba ka eksistentsile vastukäiv ja teda ohustav. Ilmne on, et enesemääramise õiguse kehtivusel ei või eemaldamine toimuda samal viisil, nagu isolatsiooni põhimõt[t]e kehtivusel. Enesemääramise õigus on mõista, nagu varem tähendatud, enese säilitamise võimalusena; ja sellepärast rahva enesemääramise õiguse ohustamine on võrdne rahva säilimise ohustamisele, mida tuleb ära hoida.

III.

| Mis ähvardab rahva enesesäilimist? | Oht on rahva enese sees või teise rahva poolt.

| Esimene on rahva sisemine asi, millega ta ise valmis saagu; need rahva jõud, mis tegelikult kannavad ja väljendavad rahva enesemääramise õigust, tõkestavad ja määravad seda ohtu ja tema suurust ja levinemist. On rahva sees neid jõudusid küllaldaselt, siis on tagatud rahvale võimalus säilimiseks sisemise tugevuse tõttu. Sellepärast võib ütelda, et selle ohu piiritlemine pole niivõrd rahvaste kultuurilise ühiselu kui iga rahva elujõu küsimuseks.

| Oht teise rahva või teiste rahvaste poolt tõstab ülesse rahvaste koeksistentsi põhilise probleemi. Iga rahvale on see oht väljaspoolne oht, mida tuleb tagasi tõrjuda kas rahval üksinda või koos teiste rahvastega, kes samuti on ohustatud.

/30./ Rahvaste koeksistentsis on senini tõrje ohtudele, mis ähvardavad rahvaid üksikult või nende koeksistentsis, osutunud väga nõrgaks; õieti on ta suurelt osalt põhjenemas omaabi ja enese kaitse põhimõttel. Viimane on ka aluseks suveräänsusele; võib oletada selle ettekujutuse kestust nii kaua kui rahva omaabi põhimõte ongi määrav rahvaste koeksistentsis. Sellest küljest on enesemääramise õigus siin veel vähe ehk sugugi suutnud muutusi tuua, sest et omaabi näis enesemääramisele päris lähedane olema; pealegi niikaua kui loodetakse, et ise saadakse valmis ohtudega, ei panta[sic!] rõhku rahvaste kogumi peale. | Ja ometi kultuurilises koeksistentsis võib tõeliselt arvesse tulla ainult ohu vältimine koos teistega. Rahvasteliit otsis võimalusi absoluutset omaabi suruda piiridesse, kuigi see pole annud reaalseid tagajärgi: nõrgemate rahvaste omaabi on ehk veel piiratud, tugevate omaabi aga väljendub endist viisi. Nii on rahvaste säilimise seisukohalt jäänud nende vastastiku vahekordades tegelik ja põhimõt[t]eline seisukord samaseks üldiselt, mis oli siin enne Rahvasteliitu; viimase poolt kuulutatud rahvaste enesemääramise õigus aga pole leidnud sellest küljest väljakujundamist ehk siis ebaõnnestunud vormis. Niipea kui ohtude vältimine osutub rahvaste kogumi asjaks, kerkib ülesse see probleem õiguslikust vaatekohast; nüüd on vajalik väljakujundada siin õiguslik[k]u külge kuni olulisemate momentideni[sic!], et mitte tegutseda ainult bagatellidega, piasjasjadega, jättes põhilised küsimused juhuste lahendamata. Siis ei jõuta rahvaste koeksistentsiga kaugele.

| Ohud, mis ähvardavad rahvaste koeksistentsi ja üksikuid rahvaid, on ühiselulised ohud ja kerkivad rahvaste eneste sees nende vastastiku vahekordades. Kaasaegsetes tingimustes, ka praeguse tehnika juures, nende ohtude vältimiseks

osutub üksiku rahva omaabi jõuetuks; sellepärast on ebaotstarbekohane ikka lähtuda enesekaitsest ning vastavalt jätta üksikute /31./ rahvaste määrata ohu tõrje korda. Rahvaste koeksistentsis on tegelikult paratamata, et ohu tõrje toimuks rahvaste kogumi poolt, mitte üksiku rahva omaabi korras; järjekult tarvis on nüüd kõiki koeksisteerivaid rahvaid hõlmavat korda ja vastavat organisatsiooni, millise tõhusus suudab mõjutada ohu ähvardavat suurust ja levinemist. | Siiski niisugune organisatsioon ei kõrvalda rahvaste enesemääramise õigust, kui rahvaste koeksistentsi õiguslik[k]u alust. Koeksistents muidugi toob enesega kaasa selle õiguse kokkupuutumist ja kohanemist igasugu sihtjoontes rahvaste aktiivsusega; et aga koeksistentsi säilitada võib kõik see olla ikka jälle enesemääramise õiguse uueks kinnitamiseks, kuid lõpmata variantides. | Ohtude vältimises, mis on koeksistentsi põhiline probleem, on vajalik korraldav tegevus peamiselt kahes suunas: | ühelt poolt leiab see oma tipu ohu positiivses tõrje üldorganisatsioonis ja | teiselt poolt rahvaste vastastiku suhete arendamises koeksistentsi kõvendamise ja süvendamise vaimus, ohu moraalse tõrje mõttes. | Mõlemad suunad ja nende tulemused lasevad end õiguslikust küljest järgnevalt mõista.

| Esimeses suunas aktiivsus, kui ohu otsene tõrje, moodustab julgeoleku probleemi, sest et julgeoleku korra ülesandeks on ohtude ärahoid ühiselus. Nii on siin tarvis enesemääramise õiguse seisukohalt vaadelda julgeoleku korraldamist. | Julgeolek on ühiselus üldvajadus, mitte individuaalne üksiksiht, sellepärast on ilmne, et omaabi siin nagu igalpool julgeoleku teostamist kaugele ei vii, vaid küll enim ohustab, kuna omaabi on õieti julgeoleku puudumise tagajärg. Julgeoleku korraldamine võib ikka olla kollektiivne, mis siis tähendab ka omaabi põhimõt[t]e kõrvalde heitmist. Kollektiivne julgeolek seab iga rahva uute[sic] seisundisse, mis on seoses ka uute õiguste ja kohustega rahvastel, et julgeolekut tõeliselt saavutada. Siin pole enesemääramise õiguse kitsendamist, kuna julgeolek on just selle õiguse tagatiseks, kindlustades /32./ rahvaste koeksistentsi. Rahvasteliit on siin ka instinktiivselt võtnud õige seisukoha, taotledes põhimõt[t]eliselt kollektiivse julgeoleku süsteemi; kuid lähtudes enesemääramise õiguse ekslikust mõistmisest, ta pole jõudnud oma eesmärgile luues sellele mitte vastava organisatsiooni. Ometi on vajalik järjekindlalt läbiviia kollektiivse julgeoleku organisatsiooni kujundamist, et see kindlustaks rahvaste koeksistentsile tõelise julgeoleku, mis siiski seisaks rahvaste enesemääramise õiguse tähe all. | Kollektiivse julgeoleku organisatsioonile on olemas kaasajal ajaloolised eeldused. Lõplikult küll on minevikku kadunud rahvaste ja riikide isolatsiooni seisund, lähtekohana, millisest siamaani tulid arvesse vahekorrad riikide ja rahvaste

vahel. Hoolimata üksikutele maadele omasest kaasajalgi tendentsist isolatsiooni poole, ei eksisteeri tegelikult isolatsioon nüüdisajal mitte. Isolatsioon pole praegu enam taotletav; seesugused püüded on irrealsus, on rahvaste enesepettus, kuna nad tähendavad juhtida arenemist tagasi minevikku, kus isolatsioon oli paratamata tehnilistel põhjustel juba. Nüüd ümberpöörduvalt on tehnilised tegurid isolatsioonile vaenulised; mida aga inimene on võimeline tehniliselt teostama, see osutub ka elu tõelikkuseks. Sellepärast kaasajaliste riikide ja rahvaste jaoks kehtib ainuüksi koeksistentsi seisund, kui nendele väliselt normaalne olemine, millega vastavalt on [vaja] arvestada ja mida tarvis igakülgsest väljakujundada. Rahvaste arenemises isolatsioon, olgu ta mis vormis tahes kaasajal (poliitiline isolatsioon, majanduslik autarkia), on mineviku faas, koeksistents aga on tulevik, mis olevikus peab leidma omad alused. Isolatsioonile kandvateks momendideks[sic!] on erinevused rahvaste vahel, aga ka, veel rohkem võib olla, kaugused; kui nad tehniliselt raskesti on ületatavad. Tehnika praeguse arenemisjärje juures ei mängi kaugus enam tõsiselt osa ja rahvaste erinevused on relatiivse tähtsusega, mida koeksistents teiste rahvastega pikapeale /33./ paratamata tasandab. Arenemine nõuab samuti, et rahvad omavad hingelist dispositsiooni, seadumust koeksistentsi jaoks, et isolatsiooni seisundile omane mõtlemine taganeks koeksistentsile vajaliku mõteviisi[sic!] ees, et uueneks rahvaste ja inimeste kogu mentaliteet, vaimulaad: et inimene ka neis rahvuslikkudes ja riiklikkudes elamustes lahkukuks ära teravast isendlikust seisukohast, mis suunab isolatsiooni poole, koeksistentsile kohasele ühiselulisele seisundile. | On ju mõista, et see ei sünni silmapilkselt, vaid ajajooksul seni kui rahvaste mõtetest, arusaamistest, püüdetest osutuvad väljasulatuteks hingelemendid, mis takistavad rahvaste koeksistentsi täit väljakujunemist. Otsustava tähtsusega on siin, et rahvaste ja riikide senine kvalifikatsioon tuleks ümberväärtustamisele. | Isolatsiooni mentaliteedile riik ja rahvas on eeskätt ise endi peale suunatud ühiselulised kujundid, kellede säilimine algusest peale põhjeneb omaabil. Omaabi aga on ühendatav riigi ja rahva kvalifitseerimisega suveräänseiks, mis tähendab igat rahvast tunnustada põhimõt[te]liselt ja vormiliselt õigustatuks rahvuslikkude eesmärkide taotlemisel mitte arvestama rahvaste ja riikide koeksistentsiga; omaabi peab siis kindlustama sarnaste eesmärkide saavutamist. | Niisugused kvalifikatsioonid rahvastele ja riikidele pole võimalikud rahvaste koeksistentsis, kus kollektiivse julgeoleku organisatsioon on läbilõõnud. | Tõepoolest, iga üksik riik ja rahvas, kuuludes kollektiivse julgeoleku organisatsiooni, osutub nüüd selles viimases liitunuks teistega rahvaste koeksistentsi julgeolekut kindlustamas; sellega ühes on iga rahvas hoidumas aktiivsusest, mis

kuidagi võib ähvardada kollektiivset julgeolekut. Ilmne vasturääkivus on siin kvalifitseerida riike ja rahvaid suveräänsetena, kuna nad sugugi ei või tegutseda suveräänselt kollektiivse julgeoleku eesmärkidest hoolimata – nad on nende eesmärkide külge köidetud, mis suveräänsed nad veel siis on? Nad on endi peale võtnud kitsendavaid kohusid, mis aga mitte suunatud pole nende enesemääramise õiguse vastu, vaid on tõkkedeks[*sic!*] meele- /34./ vallale ja omaabi kaldumiste avaldustele üksikute riikide ja rahvaste poolt. | Nende avalduste tõkestamine on kollektiivse julgeoleku teostamisel paratamata ja sellepärast ka õigustatud. | Et vastav organisatsioon oleks tagajärjekas, ei tohi ta põhjeneda vastukäivatel lähtekohtadel, vaid kohuslik on läbi viia organisatsiooni järjekindlalt vastavalt tema loomusele ja eesmärgile; kõik aga, mis viimasega pole kooskõlas, on üleearune ning väärrib ainuüksi kõrvaleheitmist. Kollektiivse julgeoleku organisatsioon kindlustab rahvaste koeksistentsi, mis omaltpoolt on eelduseks iga üksiku riigi ja rahva eksistentsile; on koeksistents julge, siis on üksiku eksistents samuti julge, ning ümberpöörduvalt, üksiku eksistents ei saa olla julge niikaua kui seda pole koeksistentsile kindlustatud. Isolatsiooni faasile omane omaabi pole kunagi suutnud ühelegi riigile ja rahvale kindlustada julgeolekut; rahvaste ja riikide vahekorrad on pidanud kannatama kroonilise julgeoleku puudumise all, mis tahab paista ilma perspektiivita muutuseks. Omaabi on märkida täielise fiaskona julgeoleku saavutamisel, sellepärast on küll asjata ettekujutada, et omaabi kõrvaleheitmisega viimane tagatis julgeoleku teostamiseks olla kadunud. Ometi seda julgeolekut, mis rahvaste eluline vajadus on, ei võinudki omaabi anda, sest viimase eesmärk on üksiku rahva julgeolek, mitte aga üldine rahvaste julgeolek; alles rahvaste koeksistentsis ilmneb üldise julgeoleku probleem põhilise vajadusena kollektiivse julgeoleku näol, mis haarab kõiki: rahvaid, riike, inimesi. Sel kujul on julgeoleku probleem võtmas võrdlemata laiema ulatuse, mis temal omaabi alusel ollagi ei võinud; ta on nüüd üles tõstetud terves omas suuruses ja sügavuses, mis nõuab ka vastavat lahendamist. | Siin on uuesti selge, kui üleearused ja viljatud senised ettekujutused riigist ja rahvast on selle uue elulise /35./ eesmärgi teostamisel. | Rahvaste julgeoleku probleem on uus probleem, mis on kerkinud päevakorraile kui praktiline eesmärk rahvaste vahekordade kujundamisel kultuurilise elu arenemisega alles viimase sajandi jooksul. Leiab kollektiivse julgeoleku organisatsioon tegelikult rahuldava ja püsiva lahenduse, siis ei jää sellest lahendusest mõjuta põline suhtumine riikidesse ja rahvastesse ja vajab samuti muutust senine arusaamine ja hinnang, mis neile ühiselulistele kujunditele on antud inimese ettekujutustes. Nüüd pole enam võimalik inimese eksistentsi välja viia

rahva või riigi, kui ülimalt eksistentsiaalse vormi juurde, sest nad kõik kuuluvad osadena rahvaste koeksistentsi laienemise vormi, millisele on tarvis tagada julgeolekut. Needsamad riigid ja rahvad rakenduvad nüüdsest peale selle neid hõlmava ülesande teostamisele, ilma et nad seal juures ohverdaksid oma eksistentsi; vaid just ümberpöörduvalt, tehnika arengu tasemel, mis inimkond on juba saavutanud, nii ainult veel tagavad nad endi olemasolekut: rahvaste koeksistents on kaasajal üksikute rahvaste eksistentsi eelduseks. | Sarnane seisukord vajab ka õiguslikust küljest teisi lähtekohti, kui neid, mis võimaldavad riigi ja rahva traditsioonilised kvalifikatsioonid nende iseloomustamiseks ühiselu kõrgemate üldvormidena. Ühiseluline seisukoht tuleb rakendada nii inimeste, kui ka riikide ja rahvaste vahel; on ülepingutatud individualism oma eaa äraelanud inimeste isiklikkudes vahel; siis pole ta eluvõimeline mujalgi, vaid igalpool on ta aeg mööda. Ühiselu kogu ulatuses nii inimeste kui inimgruppide[*sic!*], suurte ja väikeste, loomulikkude ja tahteliste suhtes vajab ühte viisi uut õiguslik[*k*]u vaatekohta, mis rahvaid ka hingeliselt seab valmis vastuvõtma rahvaste koeksistentsi ja siin kollektiivset julgeolekut. Selle viimase läbiviimisel võib kokku puutuda igasugu tõsiste raskustega ja mitte kohe saavutada tulemusi, mida liig ruttu oodati; siiski ebaõnnestumised, nurjumised, pettumised ei kõrvalda ühiselust ajaloo- /36./ list vajadust kollektiivset julgeolekut kindlustada rahvaste ja riikide koeksistentsile.

| Mis on kollektiivse julgeoleku õiguslikud põhijooned? | Kollektiivse julgeoleku lähtekohaks on rahvaste enesemääramise õigus, millisest kinnipidades tuleb rahvaste koeksistentsi julgeolekut ülesehitada. Sellest järgneb, et rahvad asuvad kollektiivse julgeoleku organisatsiooni kujundamisele teadmises, et see on üksik tee julgeoleku teostamiseks; rahvastes on kadunud lootus omaabi peale ja järelejäänud neile on vaid korraldada julgeolekut kollektiivselt. Iga rahvas oma seisukohalt, olgu temale määravad mis tahes põhjused, jõuab sellele tulemusele; ta pöörab kollektiivse julgeoleku poole, et see veelgi kindlustab julgeolekut, mida ta isoleeritult enam ei leia. Seal juures peab olema selge kollektiivse julgeoleku eluline eesmärk: julgeolek rahvaste koeksistentsile ja igale rahvale. See eesmärk peab olema alati suunav ja igast julgestuse tegevusest esile kerkima selgesti, et ei tekiks kunagi kahtlust õige eesmärgi taotlemise kohta. | Kollektiivse julgeoleku organisatsioon omab ka vastava seisundi, kui ta võib anduda omale eesmärgile täiesti, teha seda, mis vajalik julgeoleku saavutamiseks rahvaste koeksistentsile ja igale rahvale. See organisatsioon järjekindelult ei või olla sõltuvuses selle ehk teise üksiku rahva meelevaldast, vaid ta seisab paratamata kõrgemal igast liikmest, ta

on kõikide rahvaste organisatsioon. Ainuüksi selleilmelise organisatsioonina on ta võimeline teostama oma ülesannet, on ta küllalt tugev tagastama[sic!] julgeolekut rahvastele üksikult kui ka nende koeksistentsile. Niikaua kui see organisatsioon omaks ei võta üldsuse põhimõtet, on ta näiliselt kollektiivse julgeoleku organisatsiooniks, ja tema läbi kollektiivne julgeolek osutub pettepidiks.

/37./ | Tahavad üksikud riigid ja rahvad selles organisatsioonis etendada otsustavat ja suunavat[sic!] osa, kuna selle kõrval teised rahvad ainult alluvas osas on, laseb küll ehk lühemaks või pikemaks ajaks saavutada üksikute riikide ja rahvaste või nende grup[p]ide mööduv julgeolek, mitte aga kõigile rahvastele alaline julgeolek; sel korral polegi õieti kollektiivse julgeoleku organisatsiooni, mis on tarvilik rahvaste koeksistentsile. Rahvaste ja riikide vahel pole saanud julgeolekut, kui see peab olema mõne üksiku riigi või riikide grupi julgeolekuks, samuti nagu siseriigis julgeolek pole saavutatud, kui ta korraldatakse siin üksikutele isikutele, kihtidele või kujunditele, mitte aga kõigile ja igauhele riigis. Julgeolekut saavutatakse siin ainuüksi organiseerides seda teatud üldpõhimõtteil, mis lähtuvad otstarbest endast, mitte aga üksikutest kasusaajatest. | Ka riikide ja rahvaste koeksistentsis on [vaja] julgeoleku korraldamisel silmaspidada kollektiivset julgeolekut ennast, kui eesmärki, mitte üksikuid rahvaid ja riike, kui julgeoleku saavutajaid; sest et kui on otstarbe saanud, siis on tagajärjeks kõikide ja igauksiku julgeolek, ja niiviisi langeb ära üksiku riigi või rahva isoleeritud mure oma julgeoleku pärast. Peaks siiski mõni rahvas või valitsus üldisele julgeolekule lisaks taotlema enesele erilist julgeolekut, siis ei ole siin motiiviks julgeolek, vaid kõrvalsihid: poliitilised, majanduslikud, rahvuslikud, mis võivad osutada ohtlikkudeks julgeoleku üldisele organisatsioonile. Sellepärast, kollektiivse julgeoleku organisatsiooni loomisel ei tule need kõrvalised taotlused eriti arvesse, olgu siis et nad pakuvad täiendava kindlustuse üldisele organisatsioonile (nii nt. mõnel kõrvalisel maa-alal – arktises, dšunglides[sic!] – seatakse sisse täiendav julgeoleku kord). | Kollektiivse julgeoleku organisatsioon vastab oma eesmärgile kui ta on kõikide rahvaste ühine organisatsioon, kuhu kuuluvad kõik kultuurilised rahvad; rahvaste vähemate grup[p]ide – olgu need mannerite, suurruumide või teiste kitsamate grupeerimiste alusel mõeldud – julgeoleku eriorganisatsioonid lõhestavad /38./ ühist organisatsiooni ning tulevad väljasulgeda kollektiivse julgeoleku korraldusest.

| Võib küsida, kuidas ühise julgeoleku kord on ühendatav rahvaste enesemääramise õigusega? | See õigus, olles mõistetud õiges vaimus, pole vähemakski tõkeks[sic!] üldisele julgeoleku organisatsiooni loomisele. Eelpool on juba selgitatud,

et enesemääramise õigus pole suveräänne meelevald, vaid on rahvaste koeksistentsi õiguslik alus ning igale rahvale kuuluv õigus. See õigus on olemas rahvaste koeksistentsis, kuna rahvaste isolatsioonis pole temal mõtet, see õigus võib siis ka tähendada ainult „ennast määrata teiste rahvastega koeksistentsis“. Ilmselt enesemääramise õigus ei või olla suunatud teise rahva vastu, sest siis poleks ta enam koeksisteerivate rahvaste õiguseks; võib aga küll väita, et suunamine teise vastu tähendab enesemääramise õiguse rikkumist. Selle õiguse teostamine arvestab siis ikka teise rahva eksistentsiga ja säilimisega; see moment osutub ühes enesemääramise õiguse teatud positiivseks sisustamiseks, mis kajastub ka kollektiivse julgeoleku organisatsiooni ülesehituses. Viimane peab säilitama iga rahvast ja ärahoidma rünnakut igale rahvale; sel juhul on üldine julgeolek vastav oma eesmärgile, ainult tuleb siin leida õige vorm, mis kindlustab kõige rohkem tulemusi. | Kollektiivse julgeoleku organisatsioon ei kujune lahus rahvastest, kellede julgeolekut ta kindlustab; siis poleks tal sidet rahvaste enesemääramise õigusega. Selle seosesoleku pärast paneb kollektiivne julgeolek iga rahva peale teatud kohustused ja annab tagajärjena igale rahvale ka õiguse kollektiivse julgeoleku tagatise peale. Siin ilmneb nüüd kollektiivse julgeoleku olemuslik ühtekuuluvus iga rahva eksistentsiga: ükski rahvas pole mitte teise säilitaja, vaid iga rahvas säilib ise ja on vastavalt aktiivne. /39./ See kehtib samuti kollektiivse julgeoleku teostamisel ja enesemääramise õiguse rakendamine siin tähendabki igale rahvale ise taotleda oma julgeolekut kollektiivse organisatsiooni kaudu. Olemuslikult on julgeoleku saavutamine ikka rahvaste eneste asi, kollektiivne julgeolek annab vaid sellekohastele taotlustele täielikuma vormi, mida minevikus polnud võimalikki tegelikult läbi viia, kuigi inimene mõtetes on ikka sinna poole püüdnud. Igal rahval on siis kohustus osa võtta aktiivselt kollektiivse julgeoleku organisatsioonist ja tegevusest, nii nagu see loomulik on elujõulise rahva poolt, kes tahab säilida. Enesemääramise õiguse moonutamine aga oleks, kui mõni rahvas teeks ümberpöördu- [sic!] järeltule: loobuks sellest oma kohusest. Siin võib vaidlusega väita, et enesemääramise õiguse põhjal pole mõeldav ühe rahva loobumine julgeoleku eest hoolitsemisest ja laskmine enda suhtes seda teostada teisel rahval. Rahvas, kes niisugused järeltule teeks enesemääramisest, ütleks ühes lahti sellest õigusest, ta lakkaks rahvaste koeksistentsis olemast oma ette rahvas, kes sarnasena siin võib tulla arvesse. Enesemääramise õigus ja õige taotlus julgeoleku alal ühe rahva poolt on aga küll julgeoleku tõhusam teostamine ja selleks kaasa tegev olema.

| Kollektiivse julgeoleku süsteemis tõhusam organisatsioon on saavutatud tsentraliseeritud, koondunud struktuuriga, mis tagab siin kiirust ja otsustus- ning

teovõimet. Julgeoleku teostamine on tegevuse väljendamine, on aktsioon, mis eesmärgi saavutab, kui ta õigel ajal ja kohal viivitamata avaldub; sellepärast on siin tsentralisatsiooni põhimõtte kõige kohasem, eriti julgeoleku aparatis[sic!] eneses, millise ülesandeks on ohtu otseselt tagasitõrjuda, kui see kuskil ähvardab. Selle tegevuse eel või ka kaasas käib ohtu avastav ja ära hoidev tegevus, mis julgeoleku organisatsioonilt eneselt nõuab tähelepanekut ja ettenägelikkust, aga ka samas iga rahva enese seas olgu see sisemiste või väliste ohtude kohta. Mõlemates suunades: nii ohu avastamise kui ka tõrje juures on möödapeasemata kõikide rahvaste osavõtt kollektiivse julgeoleku organisatsioonis ja tegevuses; ainult niisugune aktiivne suhtumine julgeoleku korrasse on kooskõlas nende rahvaste enesemääramise õigusega. /40./ Teissugune[sic!] suhtumine rahvaste poolt nõrgestab selle organisatsiooni löögivõimet, ja niiviisi kollektiivne julgeolek kaotab oma tulemustes; enesemääramise õiguse rakendamine aga julgeoleku alal poleks toimumas suurima efektiivsusega, järjelikult leiaks see õigus sel korral osalise ja puuduliku teostamise. | Tsentraliseeritud julgeoleku organisatsiooni juures, mis hõlmab kõiki rahvaid, ei tule enam arvesse rahvuslikud kaitseorganisatsioonid, kuna need on nõrgemad tugevama üldorganisatsiooni kõrval; kui viimane oma eesmärgi saavutab, siis on rahvuslikud kõrvalorganisatsioonid ilmselt ülearused. Ekslik on neid väljaspool kollektiivset julgeoleku süsteemi leiduvaid rahvuslike[sic!] organisatsioonide tuletada rahvaste enesemääramise õigusest; tõepoolest väljendub siin ainult isolatsiooni faasist pärit omaabi harjumus, olgugi et see tulemusi pole annud. Kollektiivse julgeoleku organisatsioon on võrdlemata võimsam, kui üksikute rahvaste enesekaitse; on kollektiivne julgeolek kindlustatud, siis on saavutatud eesmärk täies ulatuses: rahvaste koeksistents ja rahvad üksikult on ohtude eest kaitstud. Kui aga üldise julgeoleku organisatsioon ei saavuta oma eesmärki, siis tuleb seda organisatsiooni täiendada ja kujundada tõhusamaks kui senini, sest et peaks kollektiivne julgeolek osutama teostamatuks, siis on lõpp ka rahvaste koeksistentsile ja kultuuriline inimkond kaob. Teostub kollektiivne julgeolek vastavalt eesmärgile, siis pole selle tulemused käsutatavad mitte ainult rahvaste kogumi poolt, vaid iga rahvas on õigustatud enesele selle üldorganisatsiooni käest saavutama julgeolekut nii sisemiste kui väliste ohtude juhul, kui ta nendest ei suuda jagu saada teisel teel. Kollektiivse julgeoleku organisatsiooni kohuseks aga on vastu tulla iga rahva vajadustele ja kaitsta nende julgeolekut küllaldasel määral. Et iga rahvas aktiivselt osa võtab julgeoleku teostamisest, siis pole muud siin, kui oma õiguse kehtestamist teiste rahvaste kaasabil.

| Kollektiivse julgeoleku süsteemi vormiline struktuur kõigi tõhususe juures ei saavuta palju, kui kaasas selle välise kujundamise ja tegevusega rahvaste eneseteadvuses ei teki ja arene sisetunde kollektiivsest julgeolekust kui millestki omast, lähedasest ja paratamata vajalikust, kui selle aktiivsust ei ümbritse rahvaste hingeline seadumus, mis teda pooldavalt kaasa elab, jälgib ja õhutab, mõjudes siin ergutavalt, toetavalt ja julgustavalt. Seesugustes tingimustes rahvaste eksistents ja koeksistents liitub hingeliselt ühte kollektiivse julgeoleku süsteemiga, nii et nad pole enam üksteisest lahutatavad, vaid tunduvalt üks püsib nii kaua kui püsib teine. Sarnane suhtumine ei saabu iseenesest, vaid on veendumuse tulemuseks, et kollektiivse julgeoleku organisatsioon oma koosseisult ja tegevuselt tõepoolest taotleb ainult oma eesmärki, kindlustada julgeolekut rahvaste koeksistentsile ja rahvastele üksikult, lugupidades rahvaste enesemääramise õigusest. Siis mõistetakse ka kollektiivse julgeoleku süsteemis ja selle tegevuses nagu iga rahva enesemääramise väljendust, mis sulab ühte selle rahva eluinnuga. | Õige on ju, et rahvad erinevad suuruselt ja aineliste võimaluste poolest, et siis ka nende panus kollektiivse julgeoleku teostamisel ei ole võrdne kõigile, vaid osavõtt kohuste kandmisest on läbiviidav paratamata võrdeliselt, ometi kõiki siin juures peab läbistama loiaalne[sic!] kohusetäitmine vastavalt eesmärgile. Ei tohi ärkada[sic!] kahtlust ühegi rahva osavõtu suhtes, et kollektiivse julgeoleku teostamisest oldakse kaasategev sihiliku kõrval eesmärgiga ehk et siin lihtsalt oma kohusest mööda hiilitakse, ohustades kogu julgeoleku süsteemi läbi viimist. Langevad need kahtlused ära, kujuneb kollektiivse julgeoleku süsteemi ümber usaldusõhkkond, mis ei lase rahvaste eneseteadvuses ärkada arvamiselt, nagu oleks kollektiivne julgeolek midagi võerast[sic!] ja kauged[sic!], hädapärast kaelavõetud ehk teistelt pealesunnitud, millest püütakse aga kärmalt[sic!] vabaneda; ümberpöörduvalt, rahvaste eneseteadvuses on nüüd kollektiivse julgeoleku organisatsioon julgeoleku tõeline /42./ tagaja, mida siis ka poolehoidvalt ja usaldavalt toetatakse ja hinnatakse kui oma asja. | Siin tuleb uuest küljest arvestada rahvaste enesemääramise õiguse järel dustega. On kollektiivne julgeolek rahvaste oma asi, siis on ka vastav iga rahva poolt suhtumine sellesse süsteemisse. Rahvad pole mitte ainult aktiivselt kohuseid kandmas kollektiivse julgeoleku heaks, vaid rahvad tahavad ka teada, missugused sellest nende osavõtust on tulemused: kuivõrd kohuste täitmine on tagajärjekas ja mis viisil ja määral iga rahvas võtab osa kohuse kandmisest? Ilmselt igal rahval peab olema võimalus pilku heita

Julgeoleku organisatsiooni ehitusesse ja tegevusesse, mis eeldab teatud avalikkust kollektiivse julgeoleku süsteemi rakendamisel ning rahvastele õiguse omistamist siin seniseid vahekordi arvustamisele võtta ja parandusi ja täiendusi alгатada, see tähendab, et igal rahval on kollektiivse julgeoleku organisatsiooni suhtes kontrolli õigus, võrdselt ja piiramata nagu oma asja suhtes. | Niiviisi lõpptulemusena rahvaste enesemääramise õigusest on konstateerida, et kollektiivse julgeoleku süsteem on iga rahva poolt ilma tõketa kontrollitav sissevaade, mis on tagatiseks, et see süsteem on olemas ja teotsemas rahvaste enesemääramise õiguse vaimus.

| Nüüd on vaadelda teist suuna rahvaste aktiivsuses, mis ka positiivselt mõjutab rahvaste vaheliste vahekordade kindlustamist. Julgeoleku teostamisega, kui ohu otsese tõrjega, ei või rahvaste koeksistents piirduda; siin peab leiduma viis, et rahvaste vahekordi koeksistentsi vaimus lasta kujuneda laienemise ja süvenemise suunas, et sel kombel moraalne tõrje teotseks samal ajal kollektiivse julgeoleku organisatsiooniga. | See viis on rahvaste vahel läbikäimine, kui loomulik nähtus rahvaste koeksistentsi juures, ilma milleta viimane ei saa teostudagi. Isolatsiooni faasis rahvad hoiduvad läbikäimisest, kui /43./ millegist tülitavast, mitte vajalikust; rahvaste koeksistents selle vastu väljendubki alalise läbikäimisena rahvaste vahel, mis siin võtab püsiva vormi mitmesuguste sisseadete ja tegevuste näol. Ometi peale nende vormide läbikäimine rahvaste vahel avaldub ka liikuvamades[sic!], mööduvates vormides, kokkupuutumistes ja külastamistes, mis rahvaste koeksistentsi tingimustes osutuvad seda elavamadeks-[sic!]. | Läbikäimine toob kaasa ergutusi, võrdlusi, hindamisi; seab järjest uute seisukordade ja nähtuste ette; viib saavutuste, ettekujutuste, kogemuste vastastiku vahetamisele; avastab ühiseid puudusi, taotlusi, eesmärke; ligistab[sic!] samade kalduvustega ja püüdetega, samade hädade ja kordaminekutega rahvaid; laseb neid rohkem üksteist arusaada, tekitab nende vahel sidemeid ja usaldust, toetust ja koostööd. Kõik see rikastab rahvaste eneseteadvust, aktiveerib järjest uuesti rahvaste läbielamisi ja taotlusi, ja sisustab ka ikka rohkem iga rahva enesemääramist, kuna kõige uue ja võera suhtes tuleb võtta alatasa seisukohta, ennast leida ja seda ka väljendada teistele.

| Läbikäimisega omab enesemääramise õigus kogu oma väärtuse, olles vahetpidamata aktiveerumas sisuliselt. See õigus tähendab läbikäimises küll ka, et iga rahvas ise valib ja otsustab selle üle, kellega, mis viisi ja mis suunades läbi käia teiste rahvastega. Kultuuriliste rahvaste koeksistentsis selle õiguse põhjal kujuneb küll välja rahvaste vahel piiramata ja vaba läbikäimine, mis takistamata areneb ja omis vormides võtab mitmekülguse ja ulatuse määral, et võib ütelda[.]

selles läbikäimises realiseerubki koeksistents rahvaste vahel tema aktiivsetes väljendustes. Rahvaste enesemääramisega harmoneerub, et iga rahvas seisab teise rahvaga takistamata ja segamata läbikäimises; sellepärast on läbikäimise tõkestamine ja häirimine hinnata enesemääramise õiguse rikkumisena, mis kui oht tagasi tõrjutakse kollektiivse julgeoleku süsteemi poolt. | On ju õige, et kultuuriline koeksistents rahvaste vahel pole küll ette kujutatav muidu, kui et kõik rahvad siin on /44./ vastastiku läbikäimas, ometi iga rahva enese määrata jääb, kellega ta läbi käia tahab, ja nii on mõeldav rahvaste koeksistentsis, et siin selle poolest rahvad teatud viisi grupeeruvad: ühedega rohkem läbikäidakse kui teistega. Seal juures üksikute rahvaste tendents läbikäimist piirata ehk sellest loobuda põhjustab rahvaste koeksistentsi seisukohalt küsimuse ülesvõtmist: kuivõrd selle koeksistentsi säilimine lubab üksikutel rahvastel tahta ja taotleda oma läbikäimise piiramist, sest silmnähtavalt läbikäimise kitsendamine ja kahanemine võib hakata ohustama rahvaste koeksistentsi kestust ennast, kui sarnane tendents peaks võtma liialt terava ja ulatusliku ilme. Nii viisi on teatud tingimustes rahvaste koeksistentsis läbikäimise probleem kokku puutumas julgeoleku probleemiga, mis siin vajavad kooskõlastamist rahvaste enesemääramise õiguse põhjal.

| Rahvaste koeksistentsi realiseerimisel on vajalikud nii läbikäimine kui julgeolek; igaüks neist vajadustest omab erinevaid õiguslik[k]e jooni. | Kollektiivse julgeoleku teostamisega igal rahval on kanda eeskätt kohustus selle koeksistentsi vastu, mida iga rahvas peab täitma sel ehk teisel määral ja millest loobumine pole mõeldav, kuna kollektiivse julgeoleku kohuse mitte täitmine on võrdne lahti ütlemisega enesemääramise õigusest. Osavõtul julgeoleku teostamisest pole vahet rahvaste aktiivsuse rakendamisel, ühel rahval rohkem teisel vähem tegev olla, vaid siin on kõigil ühine kohuslik aktiivsus üles näidata; kui vaja, iga rahvas pandku välja viimase, et aga julgeolek oleks saavutatud. Siin on siis ka oodatud iga rahva poolt valmisolekut ja ohvrimeelsust panuses, mis sisustab rahva käitumist ja aktiivsust, et saavutada tulemusi ülimal määral. Vastavalt iseloomule, üks rahvas võib rohkem teha julge- /45./ oleku pärast, kui teine; nii võib ka üks inimene olla valmis ohvri toomiseks suuremal määral kui teine. Enesemääramise õigus avastab iga rahva iseloomu sellest küljest aina selgemalt. Julgeoleku saavutamiseks kohuste täitmise poolest võivad rahvad küll erineda, ometi nad teostavad seal juures ikka ainult enesemääramise õigust, mis siiski tegelikult võib ühele rahvale, tagajärjeks tema kohuste täitmise südidusest ja kõrgemadest saavutistest, omistada rahvaste seas silmapaistvamat kohta, kui teisele rahvale.

| Läbikäimise teostamisel rahvaste juures ei tule kohustuse moment eriti rõhutamisele, vaid siin on eeskätt arvesse võtta õigustus selleks. Rahvaste koeksistentsis pole küll hästi ettekujutatav, et mõni rahvas võiks hoiduda teistega läbikäimisest, sest küsida on kohe, kuidas laseks teostuda kultuuriline koeksistents ilma läbikäimiseta? Ometi pole võimalik rahvastele läbikäimist peale sundida kohustusena, vaid rahva enesemääramise asi on läbi käia kellega soovitakse, et läbikäimine teiste rahvastega, kui koeksistentsist tingitud vajadus, ei osutu rahvastele asjata koormaks ja kuluks, vaid ikka nende koeksistentsi sisustavaks ja tõstvaks teguriks. Kuna julgeoleku teostamisel selle eesmärgist enesest järgneb kohustus igale rahvale olla aktiivne kõige kõrgemal määral, siis rahvaste läbikäimise suhtes enesemääramise õiguse kõige ulatuslikum realiseerimine avaldubki selles, et läbikäimine oleks üldine ja väljakujunenud mitmekülgseimalt kõikide rahvaste vahel, kes koeksisteerimas on. Siin juures tuleb ära märkida, et see rahvas, kelle läbikäimine teiste rahvastega on võtnud kõige laiemat ulatust, omab ka teiste seas ja teistega koeksistentsis seda suuremat tähtsust; tema enesemääramise õigus on siin rakendatud intensiivsemalt, kui rahval, kes piirab läbikäimist, olgugi kaaluvatel põhjustel, nagu väiksus, kaugus, majanduslik seisukord jne. Mida ühe rahva läbikäimine on võtnud vähema ulatuse, seda /46./ kitsamalt on ka tema enesemääramise õigus leidnud rakendamist, sest seegi õigus, nagu õigus üldiselt, kasvab uute suhete ja uute partnerite tõttu ning kahaneb siin ümberpööratud olukorras.

| Rahvaste läbikäimises on küll õigustus esikohal, siiski rahvaste koeksistents võib ka teatud otstarbeks, mis kõiki rahvaid puudutab, läbikäimist rahvastele tunnistada vajalikuks, et vastava eesmärgi saavutamine oleks kindlustatud ja tõhusamalt realiseerumas, nt. informatsiooni otstarbel, julgeoleku saabumiseks, liiklemise teostamise jaoks jne. Siin ilmneb üldsuse suhtes läbikäimisega juures rahvastele teatud kohustus, mis on tuletatud enesemääramise teostuse paigutamise koeksisteerivate rahvaste vahekordade sekka.

/31./XII.1943/